

Siri Monograf
Banci Penduduk
Population
Census Monograph
Series
No. 1

PEMBANDARAN DAN PERTUMBUHAN BANDAR DI MALAYSIA
URBANISATION AND URBAN GROWTH IN MALAYSIA

Khoo Soo Gim dan Kate Van Kit Yee

Pandangan yang terkandung di dalam laporan ini adalah pandangan penulis-penulis dan tidak semestinya mewakili pandangan rasmi Jabatan Perangkaan Malaysia.

The views contained in this report are those of the authors and do not necessarily represent the official views of the Department of Statistics, Malaysia.

JABATAN PERANGKAPAN MALAYSIA
DEPARTMENT OF STATISTICS, MALAYSIA
KUALA LUMPUR

KATA PENGANTAR

Siri monograf ini diterbitkan oleh Jabatan Perangkaan bertujuan untuk membekalkan para pengguna dengan hasil penyelidikan yang dijalankan oleh Jabatan. Matlamat utama penerbitan ialah untuk memberikan gambaran dan interpretasi data perangkaan yang lebih terperinci daripada Banci Penduduk dan Perumahan 1991 selain daripada apa yang dapat dikeluarkan dalam laporan-laporan rasmi banci.

Laporan **Pembangunan dan Pertumbuhan Bandar di Malaysia** membentangkan penemuan-penemuan pertumbuhan penduduk di kawasan-kawasan bandar di Malaysia. Pengenalpastian komponen-komponen pertumbuhan bandar boleh menyumbang ke arah pemahaman yang lebih jelas mengenai proses-proses di sebalik kadar pembangunan yang pesat dialami di Malaysia. Kajian ke atas pembangunan dan pertumbuhan bandar juga boleh memberikan input penting kepada pelbagai aspek penggubalan dasar dan perancangan bandar. Laporan ini merupakan hasil daripada analisis terperinci tentang pembangunan dan pertumbuhan bandar di Malaysia berdasarkan maklumat yang diperolehi daripada Banci Penduduk dan Perumahan 1980 dan 1991. Pertumbuhan penduduk bagi kawasan-kawasan bandar di beberapa negeri serta kawasan-kawasan metropolitan utama terpilih juga diterangkan.

Segala pandangan yang terdapat dalam laporan ini merupakan pandangan penulis semata-mata dan tidak semestinya mewakili pandangan rasmi Jabatan Perangkaan.

SHAARI BIN ABDUL RAHMAN

Pem. Ketua Perangkawan,
Malaysia.

Mac 1996

KANDUNGAN

	Halaman
Kata Pengantar	iii
Senarai Jadual	vi
Senarai Rajah	viii
Bab	
1. Pengenalan	1
2. Definisi dan konsep yang digunakan dalam banci-banci penduduk di Malaysia	3
3. Arah aliran dan paras pemandaran secara keseluruhan	5
4. Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar	13
5. Penduduk bandar mengikut kelas saiz	19
6. Bandar-bandar metropolitan di Malaysia	23
7. Kesimpulan	30
Bibliografi	31

SENARAI JADUAL

	Halaman
Jadual 3.1: Paras pembandaran, pertumbuhan penduduk bandar dan tempo pembandaran mengikut kawasan, Malaysia	6
Jadual 3.2: Paras pembandaran mengikut negeri, Malaysia, 1970, 1980 dan 1991	9
Jadual 3.3: Tempo pembandaran mengikut negeri, Malaysia 1970-1991	11
Jadual 4.1: Perubahan penduduk dalam kawasan bandar, Malaysia 1980-1991	13
Jadual 4.2: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar, Semenanjung Malaysia, 1947-1991	14
Jadual 4.3: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1970-1980, dan 1980-1991	16
Jadual 4.4: Aliran migrasi mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1986-1991	17
Jadual 4.5: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar mengikut negeri, Semenanjung Malaysia, 1980-1991	18
Jadual 5.1: Perbandingan bilangan pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk, Malaysia, 1980 dan 1991	19

Jadual 5.2:	Pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk, Malaysia, 1980 dan 1991	20
Jadual 5.3:	Taburan pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk dan negeri, Malaysia, 1991	21
Jadual 6.1:	Susunan pemangkatan bandar-bandar metropolitan, Malaysia, 1991	23
Jadual 6.2:	Indeks Primasi bagi bandar-bandar metropolitan utama, Malaysia, 1980 dan 1991	25
Jadual 6.3:	Penduduk dan kadar perubahan bagi bandar-bandar metropolitan utama, Semenanjung Malaysia, 1911 hingga 1991	26
Jadual 6.4:	Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bagi bandar-bandar metropolitan utama, Semenanjung Malaysia, 1970-1980 dan 1980-1991	28
Jadual 6.5:	Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bagi bandar-bandar metropolitan utama mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1980-1991	29

SENARAI RAJAH

	Halaman
Rajah 3.1: Taburan penduduk mengikut strata, Malaysia, 1970, 1980 dan 1991	7
Rajah 3.2: Susunan pemangkatan paras pembandaran mengikut negeri, Malaysia, 1980 dan 1991	10
Rajah 4.1: Komponen-komponen bagi pertumbuhan penduduk bandar, Semenanjung Malaysia, 1947-1991	15
Rajah 6.1: Susunan pemangkatan bandar-bandar metropolitan, Malaysia, 1991	24

KONVENSI YANG DIGUNAKAN

- * kurang daripada setengah unit terkecil yang ditunjukkan
- kosong
- : tidak berkenaan
- .. tidak diperoleh

BAB I

PENGENALAN

- 1.1 Pemandangan dan pertumbuhan bandar merupakan fenomena-fenomena yang semakin mendapat perhatian perancang dan penggubal dasar oleh kerana arah aliran dan pola pembangunan mempunyai implikasi yang luas kepada pembangunan sosioekonomi. Dalam dekad yang lalu, ukuran dan pola pertumbuhan bandar di Malaysia telah berubah secara berterusan dan mendadak sekali. Sebagaimana di kebanyakan negara lain, pertumbuhan penduduk bandar di Malaysia telah menjadi begitu pesat berbanding dengan penduduk di kawasan luar bandar. Takat pertumbuhan di sesetengah pusat bandar bukan sahaja dapat dilihat dalam lingkungan sempadannya yang sah, bahkan telah membawa kepada limpahan penduduk hingga ke kawasan persekitarannya. Keadaan sedemikian terjadi disebabkan oleh dua faktor penting. Pertama, kewujudan peluang pekerjaan yang banyak membawa kepada penghijrahan penduduk luar bandar yang membuat penempatan baru di persekitaran kawasan bandar dan kedua, pergerakan penduduk dari kawasan yang sesak dan padat di pusat bandar ke pinggir sempadan bandar.
- 1.2 Perubahan penduduk bandar terjadi hasil daripada interaksi fenomena kawasan dan fenomena demografi. Fenomena kawasan yang mempengaruhi perubahan penduduk ialah pengelasan semula kawasan-kawasan bandar seperti meningkatkan taraf lokaliti-lokaliti luar bandar kepada strata bandar, penambahan kawasan kepada pusat-pusat bandar yang tersedia serta perubahan sempadan bagi pusat-pusat bandar. Ia juga mungkin termasuk, seperti dalam kes Malaysia, perubahan dalam definisi kawasan bandar. Fenomena demografi yang mempengaruhi perubahan penduduk pula ialah pertambahan semulajadi dan migrasi.
- 1.3 Dengan menggunakan data banci penduduk, laporan ini menilai perubahan arah aliran dan paras pembangunan di Malaysia. Usaha juga telah dibuat bagi mengenal pasti pelbagai komponen pertumbuhan bandar yang boleh menyumbang ke arah pemahaman yang lebih jelas kepada proses-proses di sebalik kadar pembangunan yang begitu pesat di negara ini. Laporan ini juga memberi penekanan kepada definisi baru kawasan bandar yang telah digunakan dalam Banci Penduduk 1991 yang merupakan titik perubahan kepada kajian tentang pembangunan di Malaysia.

1.4 Lima bab dibentangkan dalam laporan ini, setiap satunya menumpukan perhatian kepada aspek-aspek pemandaran dan pertumbuhan bandar yang berbeza. Bab 2 membuat penelitian kepada definisi dan konsep yang digunakan dalam banci-banci penduduk di Malaysia dan memberikan penekanan kepada definisi baru bagi kawasan bandar yang digunakan dalam Banci Penduduk dan Perumahan tahun 1991. Bab 3 membincangkan arah aliran dan paras pemandaran keseluruhan, sementara Bab 4 cuba mengenal pasti komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar. Dua bab yang terakhir memberikan penekanan kepada hierarki kelas saiz penduduk kawasan bandar dengan tumpuan kepada pertumbuhan beberapa pusat bandar metropolitan utama terpilih di negara ini.

BAB 2

DEFINISI DAN KONSEP YANG DIGUNAKAN DALAM BANCI-BANCI PENDUDUK DI MALAYSIA

- 2.1. Sebelum Banci Penduduk 1970, definisi kawasan bandar yang digunakan dalam banci penduduk adalah merujuk kepada kawasan yang diwartakan, yang terdiri daripada unit pentadbiran tempatan dengan penduduk 1,000 orang atau lebih. Kawasan yang diwartakan ini pada dasarnya dikelaskan berasaskan kepada ciri-ciri bandarnya, setiap satunya tertakluk di bawah bidang kuasa pihak berkuasa tempatan. Walau bagaimanapun untuk Banci 1970 dan seterusnya Banci 1980, kriteria penduduk minimum untuk kawasan yang diwartakan sebagai kawasan bandar, telah dinaikkan kepada 10,000 orang. Definisi ini mencerminkan paras pembandaran yang lebih realistik memandangkan kawasan penempatan yang saiz penduduknya di bawah angka tersebut selalunya menunjukkan ciri-ciri sosioekonomi luar bandar. Selain itu, ukuran penduduk bandar dengan bilangan penduduk 1,000 orang akan memberikan penekanan yang berlebihan terhadap darjah pembandaran di negara ini.

- 2.2. Dengan adanya Akta Kerajaan Tempatan, 1976 (Akta 171) di Semenanjung Malaysia, yang membawa kepada penyusunan semula pihak-pihak berkuasa tempatan, senario paras pembandaran telah berubah secara mendadak. Akta ini mengakibatkan wujudnya perluasan sempadan bandar yang memasukkan kawasan yang mempamerkan ciri-ciri luar bandar ke dalam kawasan yang telah diwartakan, sehingga menimbulkan kesan persempadanan yang berlebihan (*overbounding*) kepada kawasan bandar. Sebaliknya, pengabaian kepada penyusunan semula ini, mengakibatkan persempadanan yang kurang (*underbounding*) bagi kawasan bandar kerana proses perkembangannya tidak diambil kira. Masalah yang sama juga berlaku dengan penyusunan semula pihak-pihak berkuasa tempatan di bawah Ordinan Kerajaan Tempatan 1961 di Sabah dan Ordinan Kerajaan Tempatan 1977 di Sarawak. Untuk menggambarkan keadaan pembandaran yang lebih realistik, kawasan yang mempunyai persempadanan bandar yang berlebihan telah diubahsuai dalam Banci 1991. Dengan perubahan ini, satu definisi baru perlu dibentuk bagi kawasan bandar yang lebih bercorak statistik dan bukannya definisi yang berasaskan kepada kawasan yang diwartakan.

- 2.3 Justeru itu, dalam Banci Penduduk 1991, satu definisi baru kawasan bandar telah diperkenalkan bagi menggambarkan paras pembandaran yang lebih realistik. Definisi ini telah dibentuk setelah beberapa kajian terperinci dibuat bagi mengenal pasti ciri-ciri yang sesuai digunakan untuk menentukan kawasan bandar.
- 2.4 Hasilnya, definisi kawasan bandar seperti yang telah digunakan dalam Banci tahun 1991, merujuk kepada kawasan yang diwartakan beserta kawasan tepubina yang bersempadan dengannya dengan gabungan kedua-duanya mempunyai jumlah penduduk 10,000 atau lebih semasa Banci 1991. Kawasan tepubina ditakrifkan sebagai kawasan yang terletak bersebelahan kawasan yang diwartakan dan mempunyai sekurang-kurangnya 60 peratus penduduk (berumur 10 tahun dan lebih) yang terlibat di dalam aktiviti bukan pertanian dan sekurang-kurangnya 30 peratus unit perumahan mempunyai kemudahan tandas moden. Bagaimanapun, beberapa pengecualian telah dibuat ke atas definisi tersebut, iaitu kawasan-kawasan diwartakan yang meliputi keseluruhan daerah pentadbiran dan kawasan-kawasan diwartakan yang terletak di kedua-dua belah jalan raya utama yang menghubungkan bandar-bandar yang sedia ada. Bagi pengecualian-pengecualian di atas, kawasan-kawasan diwartakan sebelum pelaksanaan penyusunan semula pihak-pihak berkuasa tempatan di bawah Akta/Ordinan Kerajaan Tempatan masing-masing di Malaysia, serta kawasan tepubina yang bersebelahan dengannya di mana gabungan kedua-duanya mempunyai penduduk seramai 10,000 orang atau lebih adalah dikelaskan sebagai kawasan bandar.

BAB 3

ARAH ALIRAN DAN PARAS PEMBANDARAN SECARA KESELURUHAN

- 3.1 Sejarah pola dan paras pembandaran di Malaysia adalah lebih bertepatan dikaji dengan meneliti tiga kawasan, iaitu Semenanjung Malaysia, Sabah dan Sarawak. Ini adalah akibat daripada kesediaan data yang berbeza-beza di antara ketiga-tiga kawasan tersebut. Di Semenanjung Malaysia data telah sedia ada sejak tahun 1911 lagi sementara di Sabah sejak tahun 1951 dan bagi Sarawak dari tahun 1947. Banci Penduduk 1970 merupakan banci pertama yang dijalankan di seluruh negara serentak di ketiga-tiga kawasan di Malaysia. Oleh yang demikian, perbandingan siri masa di peringkat Malaysia hanya boleh dibuat bagi tahun-tahun banci 1970, 1980 dan 1991.
- 3.2 Akibat daripada perbezaan nilai ambang penduduk yang digunakan untuk mendefinisikan kawasan bandar di antara banci berbeza-beza, maka data sebelum Banci 1970 telah disesuaikan bagi menggambarkan saiz kebiasaan penduduk bandar pada tahap 10,000 orang atau lebih. Penyesuaian ini dilakukan adalah untuk mengkaji perubahan-perubahan dalam paras dan arah aliran pembandaran yang berlaku mengikut masa (Jadual 3.1).
- 3.3 Sebagai tambahan, data tahun 1980 bagi kawasan bandar telah disesuaikan untuk mengambil kira kawasan tambahan yang tidak dimasukkan semasa penyediaan Banci 1980 akibat kelewatan pemberitahuan tentang kawasan tambahan tersebut oleh pihak berkuasa tempatan. Oleh itu, paras pembandaran tahun 1980 yang terdapat dalam laporan ini berbeza sedikit daripada yang telah diterbitkan dalam laporan rasmi Banci tahun tersebut. Kadar-kadar yang telah diterbitkan dalam laporan rasmi Banci ditunjukkan dalam kurungan di Jadual 3.1.

Jadual 3.1: Paras pembedaran, pertumbuhan penduduk bandar dan tempo pembedaran mengikut kawasan, Malaysia*

Tahun	Peratusan penduduk di kawasan bandar	Kadar pertumbuhan penduduk tahunan purata antara banci (peratus)	Tempo pembedaran (peratus)
Semenanjung Malaysia			
1911	10.7	1	1
1921	14.0	4.9	2.7
1931	15.1	3.3	0.7
1947	18.9	3.1	1.4
1957	26.5	5.8	3.4
1970	28.8	3.2	0.6
1980	39.1 (37.2)	5.2 (4.7)	3.1 (2.6)
1991	54.3	5.3 (5.8)	3.0 (3.5)
Sabah			
1951	7.8	1	1
1960	13.4	9.4	5.9
1970	16.5	5.7	2.1
1980	20.6	6.0	2.2
1991	33.7	10.2	4.5
Sarawak			
1947	6.9	1	1
1960	12.6	6.9	4.6
1970	15.5	4.8	2.1
1980	18.0	3.9	1.5
1991	37.5	9.3	6.7
Malaysia			
1970	26.8	1	1
1980	35.8 (34.2)	5.2 (3.0)	2.9 (2.4)
1991	50.7	5.8 (6.2)	3.2 (3.6)

Nota: + Untuk tujuan perbandingan, had penduduk minimum telah disesuaikan kepada 10,000 orang di mana-mana yang boleh dipakai untuk mendefinisikan kawasan bandar.

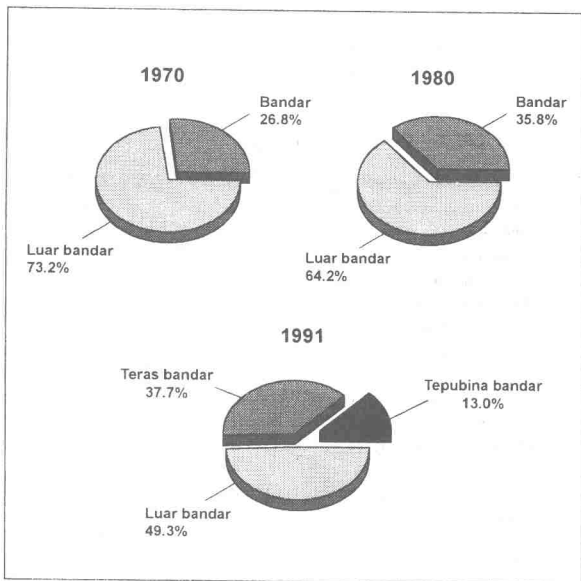
** Termasuk Wilayah Persekutuan Labuan.

Nota kaki: Angka-angka di dalam kurungan merujuk kepada data yang telah dikeluarkan lebih awal dalam laporan-laporan rasmi banci.

- 3.4 Di antara tahun 1970 dan 1991, penduduk bandar di Malaysia meningkat hampir dua kali ganda: peratusannya meningkat daripada 26.8 peratus dalam tahun 1970 kepada 50.7 peratus dalam tahun 1991. Namun begitu, peningkatan penduduk bandar adalah lebih ketara sepanjang tempoh 1980-1991. Peningkatan paras pembedaran yang tinggi di antara tempoh 1980-1991 iaitu daripada 35.8 peratus kepada 50.7 peratus adalah

sebahagian besarnya disebabkan oleh penggunaan definisi baru kawasan bandar pada tahun 1991, di mana kawasan tepubina yang mempunyai ciri-ciri bandar telah diambil kira (Rajah 3.1).

Rajah 3.1: Taburan penduduk mengikut strata, Malaysia, 1970, 1980 dan 1991

3.5 Akibat daripada kadar pembangunan ekonomi yang berbeza-beza di antara ketiga-tiga kawasan di Malaysia, maka didapati pula perbezaan pada tahap pembandaran. Sepanjang tempoh 1911-1991, perkadaran penduduk bandar di Semenanjung Malaysia telah meningkat daripada 10.7 peratus kepada 54.3 peratus dalam tempoh 80 tahun tersebut. Keadaan yang sama juga berlaku di Sabah yang mana perkadarannya meningkat daripada 7.8 peratus dalam tahun 1951 kepada 33.7 peratus pada tahun 1991 dan di Sarawak, daripada 6.9 peratus dalam tahun 1947 kepada 37.5 peratus dalam tahun 1991.

- 3.6 Kelainan dalam kadar pertumbuhan penduduk bandar memberikan satu lagi dimensi tentang sifat perubahan paras pembedaran mengikut masa. Satu penunjuk yang sering digunakan untuk mengukur pertumbuhan penduduk bandar ialah tempo pembedaran, iaitu satu ukuran tentang perbezaan di antara kadar pertumbuhan penduduk bandar dan kadar pertumbuhan penduduk keseluruhannya. Kadar pertumbuhan penduduk bandar dan tempo pembedaran di sepanjang tempoh antara banci dan bagi setiap tahun banci boleh dilihat dalam Jadual 3.1.
- 3.7 Secara amnya, pertumbuhan penduduk bandar di Semenanjung Malaysia sebelum Perang Dunia Kedua adalah terutamanya disebabkan oleh pertumbuhan industri bijih timah dan getah yang telah menarik minat imigran dari luar negara ke negara ini. Selepas peperangan, iaitu sepanjang tempoh antara banci 1947-1957 telah menyaksikan satu peningkatan yang mendadak di dalam kadar pertumbuhan tahunan purata penduduk bandar, yang mana telah meningkat kepada 5.8 peratus daripada 3.1 peratus bagi tempoh antara banci 1931-1947 yang lalu. Keadaan ini sebahagian besarnya disebabkan oleh penempatan semula penduduk dari kawasan terpencil di luar bandar ke kawasan bandar yang lebih selamat sewaktu berlakunya darurat bagi membendung pemberontakan komunis di negara ini pada tahun 1948. Akibat peningkatan ini, tempo pembedaran turut meningkat dengan cepat iaitu daripada 1.4 peratus kepada 3.4 peratus. Pertumbuhan penduduk bandar yang rendah secara relatifnya dalam tempoh 1957-1970, iaitu sebanyak 3.2 peratus adalah disebabkan oleh pemulihan semula keadaan selepas Malaysia mencapai kemerdekaan daripada pihak British.
- 3.8 Sebaliknya di Sabah, tempo pembedarannya telah meningkat dengan mendadak sekali bagi tempoh 1951-1960. Ini disebabkan oleh peningkatan dalam bilangan imigran yang terbabit dalam aktiviti perniagaan di kawasan bandar di negeri tersebut. Turut memberi sumbangan dalam peningkatan yang mendadak ini adalah perluasan kepada persempadanan kawasan bandar di Sabah banyak dilakukan dalam tempat tersebut. Di Sarawak walaupun terdapat peningkatan yang tinggi dalam tempo pembedaran bagi tempoh 1947-1960, namun sebabnya adalah berbeza. Peningkatan yang mendadak pada paras pembedaran di Sarawak sepanjang tempoh tersebut adalah disebabkan oleh pemulihan semula keadaan selepas berlakunya kemerosotan industri minyak dan perlombongan emas semasa pendudukan Jepun dalam Perang Dunia Kedua.

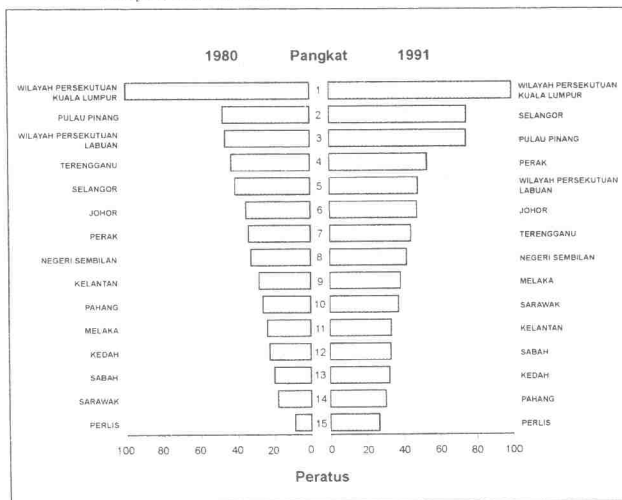
- 3.9 Bermula dari tahun 1970an, kadar pertumbuhan tahunan purata penduduk bandar dan tempo pembandaran bagi ketiga-tiga kawasan di Malaysia telah meningkat. Tahap pertumbuhan bandar yang cukup tinggi di sepanjang tempoh antara banci 1980-1991 bagi ketiga-tiga kawasan tersebut sebahagian besarnya disebabkan oleh perubahan definisi bandar yang digunakan dalam tahun 1991. Walau bagaimanapun, apabila satu definisi yang standard antara Banci 1980 dan 1991 digunakan, maka senarionya berbeza sedikit. Keadaan ini boleh dilihat di dalam perbincangan selanjutnya.
- 3.10 Jadual 3.2 dan Jadual 3.3 menunjukkan paras dan tempo pembandaran untuk setiap negeri di Malaysia pada Banci tahun 1970, 1980 dan 1991. Dalam tahun 1991, hampir semua negeri di Malaysia, kecuali Perlis dan Pahang mempunyai sekurang-kurangnya satu pertiga daripada penduduknya tinggal di kawasan bandar. Selain dari Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur yang juga ibu negara, negeri Selangor adalah negeri yang tertinggi peratus pembandarannya iaitu 75.3 peratus diikuti oleh Pulau Pinang dengan 75.0 peratus penduduknya tinggal di kawasan bandar. Rajah 3.2 menunjukkan susunan paras pembandaran bagi negeri-negeri di Malaysia pada Banci 1980 dan 1991.

Jadual 3.2: Paras pembandaran mengikut negeri, Malaysia, 1970, 1980 dan 1991

Negeri	Peratusan penduduk bandar				
	1970	1980		1991	
		Definisi 1970/1980	Definisi 1991	Definisi 1970/1980	Definisi 1991
Johor	26.3	35.2	37.5	32.1	47.8
Kedah	12.6	22.5	23.0	22.1	32.5
Kelantan	15.1	28.1	28.3	28.7	33.5
Melaka	25.1	23.8	27.2	17.9	38.7
Negeri Sembilan	21.6	32.6	35.9	33.5	42.0
Pahang	19.0	26.1	26.7	25.9	39.4
Perak	27.5	33.8	36.4	36.7	53.6
Perlis	-	8.9	8.9	7.8	26.6
Pulau Pinang	51.0	47.5	56.1	39.5	75.0
Sabah	16.9	19.9	24.4	23.9	33.2
Sarawak	15.5	18.0	23.9	24.5	37.5
Selangor	9.5	40.9	46.3	49.4	75.2
Terengganu	27.0	42.9	42.9	36.9	44.5
Wilayah Persekutuan					
- Kuala Lumpur	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Labuan	-	46.3	46.3	48.4	48.4
Malaysia	26.8	35.8	38.8	36.3	50.7

3.11 Di antara Banci 1970 dan 1980, sebilangan negeri seperti Selangor dan Terengganu telah menunjukkan peningkatan paras pembandaran yang ketara. Di Selangor, hasil peningkatan bilangan bandar-bandar adalah terutamanya disebabkan oleh pertumbuhan ekonomi negeri tersebut. sementara Terengganu pula sebahagian besarnya disebabkan oleh perluasan sempadan-sempadan pentadbiran bagi kawasan bandarannya.

Rajah 3.2: Susunan pemangkatan paras pembandaran mengikut negeri, Malaysia, 1980 dan 1991

3.12 Jadual 3.2 selanjutnya menjelaskan bahawa sekiranya tidak ada perubahan definisi, iaitu dengan menggunakan definisi tahun 1980 paras pembandaran di Malaysia pada tahun 1991 adalah cuma 36.3 peratus. Ini menunjukkan peningkatan hanya sebanyak 0.5 mata peratus dalam tempoh sebelas tahun yang lalu. Ia seolah-olah tidak realistik dan tidak setara dengan proses pembangunan yang berlaku di Malaysia dalam tempoh tersebut. Pada hakikatnya, terdapat sebilangan negeri menunjukkan paras pembandaran yang menurun, jika definisi tersebut tidak diubah mengikut definisi tahun 1991.

Sebaliknya, jika definisi tahun 1991 digunakan untuk Banci 1980, paras pembandaran pada tahun 1980 adalah 39 peratus, iaitu berbeza sebanyak 3 mata peratus di antara kedua-dua definisi kawasan bandar tersebut. Negeri yang menunjukkan perubahan terbesar jika definisi baru itu digunakan kepada banci tahun 1980 adalah Pulau Pinang yang mana meningkat sebanyak 8.6 mata peratus, iaitu daripada 47.5 peratus kepada 56.1 peratus.

- 3.13 Sepanjang tempoh 1980 - 1991, dengan menggunakan definisi tahun 1991 bagi kawasan bandar untuk kedua-dua banci tersebut, penduduk bandar meningkat pada kadar yang lebih cepat iaitu 5.1 peratus berbanding dengan jumlah penduduk secara keseluruhannya (2.6 peratus) seperti yang ditunjukkan di Jadual 3.3. Bagaimanapun, perbandingan kadar pertumbuhan kawasan bandar dalam tempoh antara banci yang lalu menunjukkan bahawa tempo pembandaran sebenarnya telah menurun sedikit, iaitu daripada 2.9 peratus bagi tempoh 1970-1980 kepada 2.5 peratus bagi tempoh 1980-1991.

Jadual 3.3: Tempo pembandaran mengikut negeri, Malaysia, 1970-1991

Negeri	Kadar pertumbuhan tahunan purata (peratus)				Tempo pembandaran (peratus)	
	Penduduk bandar		Jumlah penduduk		1970-1980	1980-1991*
	1970-1980	1980-1991*	1970-1980	1980-1991		
Johor	5.1	4.7	2.1	3.5	3.0	2.2
Kedah	7.9	4.9	1.2	1.7	5.8	3.2
Kelantan	8.5	4.5	2.3	2.9	6.2	1.6
Melaka	0.5	4.3	1.0	1.1	-0.5	3.2
Negeri Sembilan	5.5	3.5	1.4	2.1	4.1	1.4
Pahang	7.4	4.0	4.2	2.8	3.2	1.2
Perak	3.1	4.2	1.1	0.7	2.9	3.5
Perlis	†	12.1	1.8	2.2	†	9.9
Pulau Pinang	0.8	4.2	1.5	1.5	-0.7	2.7
Sabah	5.4	8.5	3.8	5.7	1.6	2.8
Sarawak	3.9	6.9	2.4	2.6	1.5	4.1
Selangor	18.3	8.7	3.7	4.3	14.6	4.4
Terengganu	7.2	3.8	2.6	3.4	4.6	0.4
Wilayah Persekutuan						
- Kuala Lumpur	3.5	2.0	†	2.0	†	0.0
- Labuan	†	7.0	4.3	6.5	†	0.5
Malaysia	5.2	5.1	2.3	2.6	2.9	2.5

Nota: * Berasaskan kepada definisi kawasan bandar tahun 1991.

- 3.14 Dari segi pertumbuhan penduduk bandar, Perlis, Selangor dan Sabah merupakan negeri-negeri yang mencatatkan kadar pertumbuhan yang tertinggi di antara tempoh 1980 dan 1991, seperti yang dapat dilihat di Jadual 3.3. Peningkatan penduduk bandar di negeri-negeri ini adalah disebabkan oleh kemasukan migran di dalam negara dan migran antarabangsa ke pusat-pusat bandar serta ke kawasan tepubina yang bersempadan dengan bandar teras. Perbezaan yang besar dalam paras pemandaran di antara kedua-dua definisi bagi kawasan bandar yang dapat diperhatikan di setiap negeri tersebut akan dibincangkan dalam komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar yang dibentangkan dalam laporan ini selanjutnya.
- 3.15 Negeri yang mencatatkan tempo pemandaran yang tertinggi bagi tempoh 1980-1991 ialah Perlis iaitu sebanyak 9.9 peratus. Ini diikuti oleh negeri Selangor dengan 4.4 peratus. Tempo pemandaran yang pesat di negeri Selangor disebabkan oleh pembangunan ekonomi yang pesat di negeri tersebut yang menjadi daya tarikan kepada sebahagian besar migran, khususnya ke kawasan bandar dan juga oleh peningkatan yang ketara bilangan pekan-pekan di dalam kawasan bandar.

BAB 4

KOMPONEN-KOMPONEN PERTUMBUHAN PENDUDUK BANDAR

- 4.1 Perubahan di dalam paras pembedaran dan pertumbuhan bandar adalah disebabkan oleh interaksi dua fenomena utama, iaitu pengelasan semula kawasan dan perubahan demografi. Huraian tentang pertambahan penduduk bandar akan dibentangkan di dalam bab ini.
- 4.2 Jelas bahawa perkadaran penduduk bandar yang tinggi bukan sahaja disebabkan oleh pertambahan semulajadi dan aliran migrasi, tetapi sebahagian besarnya disebabkan oleh kemasukan kawasan tepubina. Jadual 4.1 menunjukkan bahawa kira-kira seorang daripada setiap empat orang yang mendiami kawasan bandar di Malaysia, tinggal di kawasan tepubina. Dengan menggunakan definisi kawasan bandar tahun 1991 kepada Banci 1980, kajian menunjukkan bahawa perkadaran yang tinggi ini adalah disebabkan oleh pertumbuhan penduduk kawasan tepubina yang lebih pesat daripada kawasan teras bandar akibat aliran masuk penduduk dari kawasan luar bandar dan juga kawasan teras bandar berkenaan. Kadar pertumbuhan penduduk tahunan purata kawasan tepubina di antara tahun 1980 dan 1991 adalah 17.5 peratus, berbanding dengan pertumbuhan penduduk bagi kawasan teras bandar sebanyak 3.0 peratus.

Jadual 4.1: Perubahan penduduk dalam kawasan bandar, Malaysia, 1980-1991

Kawasan	Bilangan (ribu)		Taburan peratus		Kadar pertumbuhan tahunan purata (peratus)
	1980 ⁺	1991	1980	1991	1980-1991
Jumlah kawasan bandar	5,098.1	8,898.6	100	100	5.1
Kawasan teras	4,764.1	6,621.3	93	74	3.0
Kawasan tepubina	334.0	2,277.3	7	26	17.5

Nota: + Berasaskan kepada definisi kawasan bandar tahun 1991.

- 4.3 Walaupun telah dijelaskan bahawa kemasukan tepubina di dalam kawasan bandar pada Banci 1991 merupakan salah satu punca utama pertumbuhan bandar di sepanjang tempoh antara banci terbaru tahun 1980-1991, namun begitu, kepentingan relatif komponen-komponen lain juga harus diberi perhatian. Sedikit pemahaman mungkin boleh diperolehi dengan melihat pola bagi komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar di Semenanjung Malaysia untuk tempoh 1980-1991 (Jadual 4.2). Bagaimanapun disebabkan kekurangan data perangkaan penting di Sabah dan Sarawak, kajian ini tidak dapat dilakukan di Malaysia secara keseluruhan.

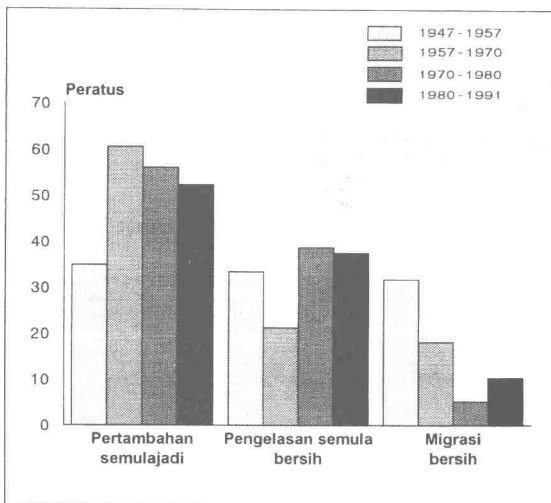
Jadual 4.2: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar, Semenanjung Malaysia, 1947-1991*

Tempoh	Perubahan dalam penduduk bandar (ribu)	Peratus perubahan disebabkan oleh:		
		Pertambahan semulajadi	Pengelasan semula bersih	Migrasi bersih
1947-1957	725.5	34.9	33.4	31.7
1957-1970	887.3	60.6	21.3	18.1
1970-1980	1,543.2	56.1	38.7	5.2
1980-1991	3,395.7	52.3	37.4	10.3

Nota: * Untuk tujuan perbandingan, had penduduk minimum telah disesuaikan kepada 10,000 orang di mana-mana yang boleh dipakai untuk mendefinisikan kawasan bandar.

- 4.4 Secara keseluruhannya, komponen utama pertumbuhan penduduk bandar di Semenanjung Malaysia bagi tempoh 1980-1991 sebahagian besarnya disebabkan oleh pertambahan semulajadi yang telah menyumbang sebanyak 52 peratus. Pengelasan semula bersih pula menyumbang sebanyak 37 peratus. Kawasan pengelasan semula bersih ini adalah termasuk bandar-bandar dan kawasan-kawasan yang diperluaskan kepada kawasan diwartakan yang sedia ada yang mana telah dikelaskan semula sebagai kawasan bandar. Ia juga meliputi kawasan tepubina yang bersempadan dengan kawasan teras bandar yang didefinisikan semula sebagai kawasan bandar dalam Banci 1991. Pengelasan semula bersih ini adalah merupakan kesan bersih bagi kawasan luar bandar yang telah dinaikkan taraf kepada bandar dan kawasan-kawasan bandar yang dikeluarkan daripada kelas hierarki bandar menjadi luar bandar. Berbanding dengan kajian yang serupa yang dibuat bagi tempoh 1970-1980, adalah didapati bahawa perbezaan dari segi sumbangan ke atas peningkatan penduduk kawasan bandar yang disebabkan oleh pengelasan semula bersih adalah kecil meskipun dengan kemasukan kawasan tepubina ke dalam definisi yang baru. Migrasi bersih menunjukkan peningkatan yang tinggi iaitu sebanyak 10 peratus dalam tempoh 1980-1991 berbanding hanya lima (5) peratus dalam tempoh 1970-1980 seperti di tunjukkan di Rajah 4.1. Ini disebabkan oleh faktor migran yang berterusan menduduki di persekitaran kawasan teras bandar.

Rajah 4.1: Komponen-komponen bagi pertumbuhan penduduk bandar, Semenanjung Malaysia, 1947-1991

- 4.5 Satu kajian telah dibuat untuk mengekalkan dua subsektor kawasan bandar, iaitu kawasan teras dan kawasan yang dikelaskan semula antara dua banci, bagi mengkaji komponen-komponen tersebut secara berasingan di dalam setiap subsektor. Dengan menjadikan kawasan-kawasan tersebut tetap, keadaan ini boleh memberikan penghasilan kepada komponen-komponen yang disebabkan oleh pertambahan semulajadi dan migrasi bersih. Jadual 4.3 menunjukkan komponen pertumbuhan penduduk bandar di kawasan teras bandar dan kawasan yang dikelaskan semula masing-masing bagi tempoh 1970-1980 dan 1980-1991. Bagaimanapun, kepentingan komponen-komponen tersebut secara relatifnya berbeza bagi setiap subsektor. Hasil daripada penguraian kajian di atas menunjukkan bahawa pertambahan semulajadi merupakan komponen utama di kawasan teras bandar, manakala di kawasan yang dikelaskan semula pula migrasi bersih adalah faktor yang terpenting. Bagaimanapun, arah aliran migrasi di kawasan teras adalah

berbeza jika dibanding dengan kawasan yang dikelaskan semula. Angka-angka di Jadual 4.3 menunjukkan adanya pengaliran keluar bersih penduduk dari kawasan teras, sementara kawasan yang dikelaskan semula mengalami pengaliran masuk bersih penduduk. Ini jelas menunjukkan bahawa terdapat kecenderungan yang tinggi dikalangan penduduk untuk menetap di kawasan pinggir dan kawasan tepubina yang bersempadan dengan kawasan bandar teras. Perkadaran yang ditunjukkan di dalam ruangan pengelasan semula bersih untuk kawasan teras bandar bagi tempoh 1970-1980 adalah disebabkan oleh terdapatnya sesetengah bandar yang telah diturunkan tarafnya daripada kawasan bandar kepada kawasan luar bandar dalam tempoh antara banci tersebut.

Jadual 4.3: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1970-1980 dan 1980-1991

Subsektor	Penduduk		Perubahan penduduk	Perubahan penduduk disebabkan oleh:		
	1970	1980		Pertambahan semulajadi	Pengelasan semula bersih	Migrasi bersih
	Bilangan (ribu)					
	1970	1980	1970-1980			
Kawasan teras	2,529.9	2,873.2	343.3	691.1 (201.3%)	-10.7 (-3.1%)	-337.1 (-98.2%)
Kawasan pengelasan semula	[608.2]	1,199.8	591.6	175.0 (29.6%)	:	416.7 (70.4%)
	1980	1991	1980-1991			
Kawasan teras	4,283.5	5,108.4	824.9	1,365.6 (165.5%)	-	-540.6 (-65.5%)
Kawasan pengelasan semula	[1,270.0]	2,570.8	1,300.8	411.3 (31.6%)	:	889.5 (68.4%)

Nota: Angka-angka di dalam kurungan Bersegi empat menunjukkan penduduk dalam kawasan yang tidak didefinisikan sebagai kawasan bandar dalam banci-banci yang berkenaan tetapi telah diklasifikasikan semula sebagai penduduk kawasan tersebut dalam banci-banci yang berikutnya.

- 4.6 Memandangkan migrasi merupakan satu komponen penting bagi kawasan yang dikelaskan semula, maka terdapat keperluan untuk menganalisis selanjutnya tentang bandingan saiz aliran migrasi di antara dan di dalam kawasan yang membentuk migrasi bersih bagi kawasan-kawasan ini. Aliran migrasi di dalam kawasan terdiri daripada migrasi di antara dua subsektor dalam kawasan bandar, sementara aliran migrasi di antara

kawasan pula adalah pergerakan di antara subsektor dan kawasan luar bandar. Begitu juga, adalah lebih baik untuk menganalisis penguraian aliran keluar bersih yang besar dari kawasan teras dan bagi mengetahui sama ada pengaliran keluar penduduk dari kawasan teras menuju terutamanya ke kawasan yang dikelaskan semula atau ke kawasan luar bandar.

Jadual 4.4: Aliran migrasi mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1986-1991

Kawasan berasal	Kawasan destinasi		
	Kawasan teras	Kawasan pengelasan semula	Kawasan luar bandar
	Bilangan (ribu)		
Kawasan teras	109.8	412.9	324.0
Kawasan pengelasan semula	94.6	129.2	71.2
Kawasan luar bandar	246.9	119.8	661.0

- 4.7 Oleh kerana maklumat tentang migrasi bagi tempoh 1980-1991 tidak dipungut dalam Banci tahun 1991, data terbaru tentang migrasi daripada Banci ini, iaitu bagi tempoh 1986-1991 boleh memberikan sedikit sebanyak maklumat tentang fenomena ini. Jadual 4.4 menunjukkan aliran migrasi di antara dua subsektor kawasan bandar, iaitu kawasan teras dan kawasan yang dikelaskan semula, dan kawasan luar bandar di Semenanjung Malaysia. Dapat diperhatikan bahawa aliran masuk migran adalah terutamanya ke kawasan yang dikelaskan semula. Migrasi dari kawasan teras ke kawasan yang dikelaskan semula dalam tempoh 1986-1991 adalah berjumlah 412.9 ribu orang. Sebaliknya migrasi dari kawasan pengelasan semula ke kawasan teras hanya berjumlah 94.6 ribu orang. Keadaan ini menghasilkan satu pengaliran masuk bersih seramai 318.3 ribu orang ke kawasan yang dikelaskan semula. Keadaan yang sama juga ditunjukkan oleh kemasukan dari kawasan luar bandar ke kawasan yang dikelaskan semula yang menghasilkan pengaliran masuk bersih berjumlah 48.6 ribu orang. Sebaliknya, analisis ke atas pergerakan di antara kawasan teras dan kawasan luar bandar menunjukkan satu pengaliran keluar bersih seramai 77.1 ribu orang dari kawasan teras dalam tempoh masa yang sama. Oleh itu, pengaliran keluar bersih ini mengesahkan kenyataan bahawa penduduk bandar menunjukkan kecenderungan yang lebih tinggi untuk bergerak ke pinggir-pinggir pusat bandar teras, iaitu ke kawasan yang dikelaskan semula serta kawasan luar bandar.

Jadual 4.5: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar mengikut negeri, Semenanjung Malaysia, 1980-1991

Negeri	Perubahan penduduk bandar, 1980-1991 (ribu)	Peratus perubahan disebabkan oleh:		
		Pertambahan semulajadi	Pengelasan semula bersih	Migrasi bersih
Johor	433.1	51.8	26.5	21.7
Kedah	181.2	72.5	33.0	-5.4
Kelantan	154.5	67.7	28.5	2.8
Melaka	89.8	53.3	65.5	-18.7
Negeri Sembilan	111.3	55.3	29.0	15.7
Pahang	116.3	54.7	25.0	20.4
Perak	418.2	49.9	66.2	-16.1
Perlis	35.9	38.8	55.8	5.3
Pulau Pinang	370.5	36.6	67.5	-4.1
Selangor	1,143.8	37.0	31.2	31.8
Terengganu	115.5	82.0	22.7	-4.6
Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur	225.7	118.5	1	-18.5
Semenanjung Malaysia	3,395.7	52.3	37.4	10.3

- 4.8 Ketiga-tiga komponen pertumbuhan penduduk bandar bagi negeri-negeri di Semenanjung Malaysia ditunjukkan dalam Jadual 4.5. Pada amnya, komponen utama pertumbuhan penduduk bandar di antara negeri-negeri sebahagian besarnya adalah disumbangkan oleh pertumbuhan semulajadi dan pengelasan semula bersih. Sementara faktor migrasi memainkan peranan yang kecil sahaja di dalam pertumbuhan penduduk kawasan bandar di Malaysia. Sesuatu yang menarik dapat diperhatikan ialah negeri-negeri yang secara amnya mengalami penghijrahan keluar juga merekodkan pengaliran keluar bersih penduduk dari kawasan bandar. Arah aliran ini diperhatikan berlaku bagi kedua-dua tempoh antara banci 1970-1980 dan 1980-1991.

BAB 5

PENDUDUK BANDAR MENGIKUT KELAS SAIZ

- 5.1 Bab ini memperlihatkan penduduk bandar mengikut kelas saiz penduduk yang masih menjadi subjek perbincangan yang menarik di kalangan para perancang bandar. Pertambahan bilangan pusat-pusat bandar dan pertumbuhan penduduk bandar bagi setiap kelas saiz penduduk mempunyai implikasi sosioekonomi dari segi penyediaan perumahan yang mencukupi, kemudahan sanitari dan kemudahan asas, pembuangan sampah, kesihatan dan pendidikan, pengangkutan awam serta infrastruktur-infrastruktur lain.
- 5.2 Jadual 5.1 menggariskan perubahan bilangan bandar mengikut kelas saiz penduduk sepanjang tempoh antara banci 1980-1991. Majoriti daripada pekan-pekan telah meningkat ke hierarki bandar, iaitu dengan bergerak ke tingkat yang lebih tinggi dalam klasifikasi saiz. Semasa tempoh antara banci, sebanyak 55 buah pekan luar bandar telah berpindah ke strata bandar, sementara dua buah bandar yang diwartakan telah diwujudkan dan masing-masing dikelaskan di bawah kategori penduduk 25,000-74,999 dan 10,000-24,999. Ini menghasilkan pertambahan yang besar dalam bilangan pusat-pusat bandar daripada 72 buah dalam tahun 1980 kepada 129 buah dalam tahun 1991.

Jadual 5.1: Perbandingan bilangan pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk, Malaysia, 1980 dan 1991

Kelas saiz penduduk 1980	Kelas saiz penduduk 1991			Kesemua kawasan bandar 1980
	75,000 atau lebih	25,000 - 74,999	10,000 - 24,999	
75,000 atau lebih	1*	0	0	15
25,000 - 74,999	12	5	1	18
10,000 - 24,999	1	18	20	39
1,000 - 9,999	0	7	28	
2,500 - 4,999	0	2	15	
1,000 - 1,999	0	0	2	
Kawasan diwaratkan 1,000		1	0	
Kawasan tidak diwaratkan	0	0	1	
Kesemua kawasan bandar 1991	13	12	67	

- 5.3 Taburan penduduk bandar di Malaysia pada tahun 1991 boleh diringkaskan dalam Jadual 5.2, yang memberikan perbandingan perkadaran penduduk bandar mengikut kelas saiz penduduk dengan situasi pada Banci 1980. Bilangan bandar dalam kelas saiz penduduk 75,000 dan lebih bertambah dua kali ganda bilangannya dalam tempoh antara banci. Fenomena ini adalah hasil daripada perubahan definisi dan juga pertumbuhan penduduk yang disebabkan oleh migrasi. Satu perkara yang menarik dapat diperhatikan ialah walaupun lebih separuh daripada penduduk Malaysia (54 peratus) tinggal di bandar-bandar dalam kelas saiz penduduk 150,000 orang dan lebih, Malaysia tidak mengalami kemunculan satu bandar mega (*megacity*) yang dominan di dalam corak pembandaran. Ini kerana taburan penduduk bandar di Malaysia adalah merata-rata dan tidak tertumpu di satu atau dua bandar raya utama sahaja.

Jadual 5.2: Pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk, Malaysia, 1980 dan 1991

Kelas saiz penduduk	1980		1991	
	Bilangan pusat bandar	Taburan peratus penduduk bandar	Bilangan pusat bandar	Taburan peratus penduduk bandar
500,000 dan lebih	1	20	1	13
150,000-499,999	4	36	14	41
75,000-149,999	6	14	15	19
50,000-74,999	8	11	9	6
25,000-49,999	10	7	23	9
10,000-24,999	39	13	67	12
Jumlah	72	100	129	100

- 5.4 Taburan bilangan pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk bagi negeri-negeri di Malaysia dalam tahun 1991 ditunjukkan dalam Jadual 5.3. Dengan mengambil kira semua kelas saiz, negeri Selangor mempunyai pusat-pusat bandar yang tertinggi di negara ini, diikuti oleh negeri Perak dan Johor. Selangor sekali lagi mendahului senarai dari segi bilangan pusat-pusat bandar bagi kategori metropolitan, iaitu kelas saiz dengan penduduk seramai 75,000 orang atau lebih iaitu sebanyak tujuh buah.

Jadual 5.3: Taburan pusat bandar mengikut kelas saiz penduduk dan negeri, Malaysia, 1991

Negeri	500,000 dan lebih	150,000-499,999	75,000-149,999	50,000-74,999	25,000-49,999	10,000-24,999	Jumlah
Bilangan pusat bandar							
Johor	-	1	2	1	4	10	18
Kedah	-	1	1	1	1	4	8
Kelantan	-	1	-	-	1	8	10
Melaka	-	-	1	-	1	2	4
Negeri Sembilan	-	1	-	-	1	3	5
Pahang	-	1	-	-	1	5	7
Perak	-	2	-	1	3	12	18
Perlis	-	-	-	-	1	-	1
Pulau Pinang	-	1	3	3	1	4	12
Sabah	-	2	1	-	2	4	9
Sarawak	-	1	2	1	-	3	7
Selangor	-	2	5	2	4	10	23
Terengganu	-	1	-	-	2	2	5
Wilayah Persekutuan							
- Kuala Lumpur	1	1	1	1	1	3	1
- Labuan	1	1	1	1	1	1	1
Malaysia	1	14	15	9	23	67	128
Taburan peratus penduduk bandar							
							Bilangan (ribu)
Johor	-	45	19	7	13	17	988.5
Kedah	-	39	28	14	8	11	423.3
Kelantan	-	59	-	-	7	33	395.5
Melaka	-	-	58	-	22	20	196.0
Negeri Sembilan	-	66	-	-	16	17	290.8
Pahang	-	64	-	-	10	26	317.2
Perak	-	65	-	6	9	19	1,006.8
Perlis	-	-	-	-	100	-	48.8
Pulau Pinang	-	28	37	22	3	10	798.3
Sabah	-	55	22	-	13	11	576.3
Sarawak	-	45	38	8	-	8	616.8
Selangor	-	42	34	7	8	9	1,726.6
Terengganu	-	67	-	-	25	6	340.7
Wilayah Persekutuan							
- Kuala Lumpur	100	1	1	1	1	1	1,145.3
- Labuan	1	1	1	1	100	1	26.3
Malaysia	13	41	19	6	9	12	8,898.6

- 5.5 Walaupun terdapat banyak bilangan pusat bandar bagi negeri-negeri yang termasuk dalam kategori penduduk 10,000-24,999, penduduk bandar tidaklah bertumpu dalam kelas saiz berkenaan sahaja. Dalam tahun 1991, semua negeri kecuali Perlis, mempunyai lebih setengah daripada penduduk bandarnya termasuk dalam kelas saiz penduduk 75,000 orang dan lebih seperti yang boleh dilihat di Jadual 5.3.

BAB 6

BANDAR-BANDAR METROPOLITAN DI MALAYSIA

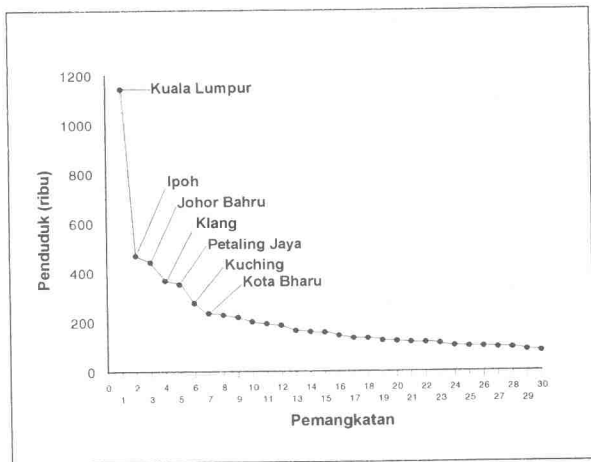
- 6.1. Bab ini membentangkan bandar-bandar metropolitan seperti yang telah dikenal pasti dalam Banci 1991. Bandar metropolitan ditakrifkan sebagai kawasan bandar yang mempunyai saiz penduduk minimum seramai 75,000 orang. Bilangan bandar seperti ini di Semenanjung Malaysia bertambah dengan ketara daripada 3 buah pada tahun 1947 kepada 24 buah pada tahun 1991. Sementara di Sarawak bertambah daripada sebuah kepada 3 buah dalam tahun 1991. Untuk julung kalinya pada tahun 1991, tiga buah bandar di Sabah telah dikelaskan sebagai bandar metropolitan. Dengan itu, pada tahun 1991 terdapat 30 buah bandar metropolitan di Malaysia seperti ditunjukkan di Jadual 6.1.

Jadual 6.1: Susunan pemangkatan bandar-bandar metropolitan, Malaysia, 1991

Pangkat	Bandar metropolitan	Penduduk (ribu)	Pangkat	Bandar metropolitan	Penduduk (ribu)
1	Kuala Lumpur	1,145.3	16	Ampang	148.4
2	Ipoh	468.8	17	Selayang Baru	134.2
3	Johor Bahru	441.7	18	Sibu	133.5
4	Klang	368.4	19	Tawau	124.9
5	Petaling Jaya	351.0	20	Bukit Mertajam	122.0
6	Kuching	277.9	21	Shah Alam	117.0
7	Kota Bharu	234.6	22	Sungai Petani	117.0
8	Kuala Terengganu	228.1	23	Melaka	113.8
9	Georgetown	219.6	24	Miri	102.9
10	Kuantan	202.4	25	Kajang & Sg.Chua	100.5
11	Seremban	193.2	26	Kluang	98.7
12	Taiping	186.9	27	Ampang/Ulu Kelang	95.3
13	Alor Setar	164.4	28	Butterworth	93.9
14	Kota Kinabalu	160.2	29	Batu Pahat	84.1
15	Sandakan	156.7	30	Ayer Itam	79.4

- 6.2 Pada tahun 1991, Kuala Lumpur merupakan bandar utama dengan saiz penduduknya hampir dua setengah kali ganda berbanding dengan bandar raya kedua terbesar, iaitu Ipoh seperti yang ditunjukkan di Rajah 6.1. Boloh diperhatikan bahawa sebahagian daripada bandar metropolitan ini juga adalah merupakan ibu negeri.

Rajah 6.1: Susunan pemangkatan bandar-bandar metropolitan, Malaysia, 1991

6.3 Dalam kajian tentang pembandaran, adalah penting untuk mengetahui pusat bandar utama dan hubungannya dengan pusat-pusat bandar yang lain. Hubungan ini boleh diringkaskan melalui indeks yang dikenali sebagai Indeks Primasi (IP). Indeks ini mempunyai kaitan dengan hukum-pangkat-saiz dan ia mengukur tumpuan penduduk di bandar raya utama dalam hubungannya dengan bandar-bandar raya lain. Semakin besar nilai indeks ini, semakin besarlah tumpuan penduduk di bandar raya utama tersebut. Bagi sekumpulan bandar raya/bandar, IP ialah hasil bahagi bilangan penduduk bagi bandar raya terbesar dengan hasil campur penduduk bagi bandar raya kedua terbesar dan bandar-bandar raya berikutnya. Hukum-pangkat-saiz ini memberi erti bahawa bandar raya kedua adalah separuh daripada saiz penduduk bandar raya pertama terbesar, bandar raya ketiga terbesar adalah satu pertiga daripada saiz penduduk bandar raya pertama terbesar dan begitulah seterusnya.

Jadual 6.2: Indeks Primasi bagi bandar-bandar metropolitan utama, Malaysia, 1980 dan 1991

Pangkat k	1980		1991	
	Bandar metropolitan	Penduduk (ribu)	Bandar metropolitan	Penduduk (ribu)
1	Kuala Lumpur	919.6	Kuala Lumpur	1,145.3
2	Ipoh	293.8	Ipoh	468.8
3	Georgetown	248.2	Johor Bahru	441.7
4	Johor Bahru	246.4	Klang	368.4
5	Petaling Jaya	207.8	Petaling Jaya	351.0
6	Klang	192.1	Kuching	277.9
7	Kuala Terengganu	180.3	Kota Bharu	234.6
8	Kota Bharu	167.9	Kuala Terengganu	228.1
9	Taiping	146.0	Georgetown	219.6
10	Seremban	132.9	Kuantan	202.4
11	Kuantan	131.5	Seremban	193.2
Indeks Primasi =		0.47		0.38

Nota: Formula untuk hukum pangkat-saiz ialah $C_k = (C_1/k)$ dan Indeks Primasi (IP) = $C_1 / (\sum C_k)$ di mana C_1 ialah penduduk bagi bandar raya terbesar dan C_k ialah penduduk bagi bandar raya ke k dan $k = 2, 3, \dots, n$.

- 6.4 Jadual 6.2 menggambarkan tumpuan penduduk bagi bandar metropolitan terbesar di Malaysia dari segi hubungannya dengan sepuluh bandar metropolitan terbesar berikutnya dalam tahun 1980 dan 1991. Mengikut hukum-pangkat-saiz, IP bagi 11 bandar raya terbesar, iaitu $C_1 / (C_2 + C_3 + C_4 + \dots + C_{11})$ adalah 0.5. IP bagi 11 bandar metropolitan terbesar dalam tahun 1980 adalah 0.47. Ini menunjukkan bahawa situasi pada tahun 1980 adalah hampir memenuhi hukum-pangkat-saiz. Keadaan ini bercanggah dengan jangkaan bahawa IP dalam tempoh antara banci akan meningkat. Indeks bagi bandar raya terbesar dari segi hubungannya dengan sepuluh bandar metropolitan terbesar berikutnya pada tahun 1991 jatuh kepada 0.38. Keadaan ini menggambarkan bahawa tumpuan penduduk di bandar raya utama telah berkurangan dari tahun 1980, dan bergerak menjauhi syarat hukum-pangkat-saiz. Kejatuhan indeks adalah disebabkan oleh beberapa faktor. Pertama, kadar pertumbuhan penduduk bandar raya utama, iaitu Kuala Lumpur, menurun dengan ketara di sepanjang tempoh 1980-1991 kesan daripada migrasi keluar bersih. Kedua, kadar pertumbuhan penduduk yang tinggi bagi bandar-bandar metropolitan lain yang dibawa oleh migrasi dari luar bandar dan sebahagian kecilnya disebabkan oleh perluasan sempadan bandar, telah menyumbang kepada penurunan indeks tahun 1991.

Jadual 6.3: Penduduk dan kadar perubahan bagi bandar-bandar metropolitan utama, Semenanjung Malaysia, 1911 hingga 1991

Bandar metropolitan	Penduduk (ribu)							
	1911	1921	1931	1947	1957	1970	1980	1991
Kuala Lumpur	46.7	80.4	111.4	176.0	316.2	451.8	918.6	1,145.3
Ipoh	24.0	36.9	53.2	80.9	125.8	248.0	293.8	468.8
Johor Bahru	9.4	15.3	21.5	38.8	75.1	136.2	246.4	441.7
Klang	7.7	11.7	20.9	33.5	75.6	113.6	192.1	368.4
Petaling Jaya	:	:	:	:	16.6	92.7	207.8	351.0
Kota Bharu	12.5	10.8	14.8	22.8	38.1	55.1	167.9	234.6
Kuala Terengganu	14.0	12.5	14.0	27.0	29.4	53.3	180.7	228.1
Georgetown	101.2	123.1	149.4	189.1	234.5	269.2	248.2	219.6
Kuantan	:	:	:	8.1	23.1	43.3	131.5	202.4
Seremban	8.7	17.3	21.5	35.3	52.0	80.9	132.9	193.2

	Kadar pertumbuhan tahunan purata (peratus)						
	1911-21	1921-31	1931-47	1947-57	1957-70	1970-80	1980-91
Kuala Lumpur	5.4	3.3	2.9	5.8	2.7	7.1	2.6
Ipoh	4.3	3.7	2.6	4.4	4.6	1.7	4.2
Johor Bahru	4.9	3.4	3.7	6.6	4.6	5.9	5.3
Klang	4.2	5.8	2.9	8.1	3.1	5.2	5.9
Petaling Jaya	:	:	:	:	13.2	8.1	4.8
Kota Bharu	-1.5	3.2	2.7	5.1	2.8	11.1	3.0
Kuala Terengganu	-1.1	1.1	4.1	0.8	4.6	12.2	2.1
Georgetown	2.0	1.9	1.5	2.2	1.0	-0.8	-1.1
Kuantan	:	:	:	10.5	4.8	11.1	3.9
Seremban	6.9	2.2	3.1	3.9	3.4	5.0	3.4

6.5 Jadual 6.3 memperlihatkan arah aliran pertumbuhan 10 buah bandar metropolitan terbesar di Semenanjung Malaysia yang telah dikenal pasti melalui Banci 1991 iaitu sejak dari Banci 1911. Pertumbuhan penduduk yang berterusan dapat dilihat di sepanjang lapan dekad yang lalu. Peningkatan kadar pertumbuhan yang mendadak bagi bandar-bandar metropolitan ini di sepanjang tempoh 1947-1957 adalah kesan daripada pembangunan bandar selepas Perang Dunia yang berpunca daripada pertumbuhan industri sekunder. Sebab lain yang menyumbang kepada peningkatan mendadak dalam pertumbuhan penduduk adalah perluasan sempadan kawasan bandar. Bagaimanapun, kadar pertumbuhan yang tinggi diperhatikan berlaku di bandar-bandar Kuala Lumpur, Kota Bharu, Kuala Terengganu dan Kuantan bagi tempoh 1970-1980. Ini sebahagian besarnya disebabkan oleh penyusunan semula pihak berkuasa tempatan di mana sempadan sempadan di bawah bidang kuasa masing-masing telah diperluaskan dengan banyaknya.

- 6.6 Dapat diperhatikan juga bahawa Georgetown, semasa era Negeri-negeri Selat di bawah pemerintahan British, adalah merupakan bandar raya utama dengan penduduk seramai 101.2 ribu orang. Bagaimanapun, bandar raya ini mula hilang primasinya kepada Kuala Lumpur selepas Malaysia mencapai kemerdekaan. Penurunan saiz penduduk Georgetown yang terletak di Pulau Pinang ini adalah disebabkan oleh sempadan bandar metropolitan ini tidak pernah diperluaskan sejak beberapa dekad yang lalu. Pengurangan penduduk Georgetown sejak tahun 1970an adalah juga disebabkan oleh penghijrahan keluar bersih. Sebaliknya, sempadan Kuala Lumpur sentiasa diperluaskan dengan memasukkan kawasan pinggiran yang mengalami pertumbuhan penduduk yang pesat sehingga ia diisytiharkan sebagai Wilayah Persekutuan pada tahun 1974.
- 6.7 Jadual 6.4 menunjukkan komponen-komponen pertumbuhan penduduk bandar metropolitan dalam tempoh 1970-1980 dan 1980-1991. Dapat diperhatikan bahawa pertumbuhan penduduk di bandar metropolitan utama ini adalah disebabkan terutamanya oleh pertambahan semulajadi dan migrasi bersih serta ditambah pula oleh pengelasan semula bersih. Sepanjang tempoh 1970-1980, kadar pertumbuhan penduduk yang ketara direkodkan adalah akibat daripada pengelasan semula. Keadaan ini jelas kelihatan berlaku di Kuala Lumpur, Kuala Terengganu, Kota Bharu dan Kuantan yang melibatkan perubahan sempadan yang besar dalam jangka masa antara banci. Walau bagaimanapun, bagi tempoh 1980-1991, Ipoh, Klang dan Petaling Jaya mengalami perkadaran yang besar dalam pengelasan semula bersih. Ini terjadi apabila Ipoh diperluaskan sempadannya semasa bandar tersebut mendapat status bandar raya pada tahun 1990, sementara Klang dan Petaling Jaya telah dikenal pasti mempunyai kawasan tepubina yang luas di persekitaran sempadan kedua-dua kawasan tersebut. Sebaliknya, Georgetown, Kuala Lumpur dan Kuala Terengganu telah kehilangan penduduknya kerana berpindah ke kawasan persekitarannya dalam tempoh 1980-1991.

Jadual 6.4: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bagi bandar-bandar metropolitan utama, Semenanjung Malaysia, 1970-1980 dan 1980-1991

Bandar metropolitan	Perubahan penduduk	Perubahan penduduk disebabkan oleh:		
		Pertambahan semulajadi	Pengelasan semula bersih	Migrasi bersih
Bilangan (ribu)				
1970-1980				
Kuala Lumpur	467.6	167.6	196.3	103.7
Ipoh	45.9	51.3	0.1	-5.5
Johor Bahru	110.2	50.2	16.8	43.3
Klang	78.4	48.6	12.5	17.4
Petaling Jaya	115.1	28.1	20.4	66.4
Kota Bharu	112.8	40.8	67.1	4.9
Kuala Terengganu	127.0	33.2	78.2	15.5
Georgetown	-21.3	42.6	-	-64.0
Kuantan	88.1	23.9	30.7	33.5
Seremban	51.8	25.7	19.4	6.7
1980-1991				
Kuala Lumpur	225.7	267.4	-	-41.7
Ipoh	175.0	90.3	96.3	-11.6
Johor Bahru	195.1	95.0	7.1	93.3
Klang	176.3	113.2	56.5	6.7
Petaling Jaya	143.2	85.7	43.4	14.1
Kota Bharu	66.7	67.0	6.9	-7.2
Kuala Terengganu	47.8	79.1	-	-22.2
Georgetown	-28.6	41.9	-	-70.5
Kuantan	70.9	37.1	1.5	32.3
Seremban	60.3	40.2	3.1	17.0

- 6.8 Analisis lanjut menunjukkan bahawa kawasan teras bandar metropolitan kebanyakannya mengalami penghijrahan keluar bersih manakala kawasan pengelasan semula menerima migran masuk bersih dalam tempoh antara banci tersebut seperti yang dapat dilihat dalam Jadual 6.5. Kenyataan ini mengesahkan lagi fakta bahawa migran lebih cenderung untuk menetap di pingiran kawasan teras bandar.

Jadual 6.5: Komponen-komponen pertumbuhan penduduk bagi bandar-bandar metropolitan utama mengikut subsektor, Semenanjung Malaysia, 1980-1991

Bandar metropolitan	Penduduk		Perubahan penduduk disebabkan oleh:	
	1980	1991	Pertambahan semulajadi	Migrasi bersih
Bilangan ribu				
Kawasan teras				
Kuala Lumpur	919.6	1,145.3	267.4	-41.7
Ipoh	293.8	301.4	68.0	60.4
Johor Bahru	246.4	328.4	82.3	-18.3
Klang	192.1	243.4	87.5	36.2
Petaling Jaya	297.8	254.4	76.9	-24.4
Kota Bharu	167.9	219.6	64.3	-12.6
Kuala Terengganu	189.3	228.1	70.1	-22.2
Georgetown	248.2	219.6	41.9	-70.5
Kuantan	131.5	199.5	36.7	31.2
Seremban	142.9	182.9	39.1	19.7
Kawasan pengelasan semula *				
Kuala Lumpur	0	0	0	0
Ipoh	56.3	167.4	22.3	48.8
Johor Bahru	7.2	113.3	2.6	103.6
Klang	56.5	125.0	25.7	42.9
Petaling Jaya	43.4	96.6	14.8	18.5
Kota Bharu	6.5	15.0	2.7	5.4
Kuala Terengganu	0	0	0	0
Georgetown	0	0	0	0
Kuantan	1.5	3.0	3.4	1.1
Seremban	3.1	19.4	0.9	6.3

Nota: *Angka-angka untuk tahun 1980 merujuk kepada penduduk di kawasan yang tidak didefinisikan sebagai kawasan bandar dalam Banci tahun 1980 tetapi telah diklasifikasikan semula sebagai kawasan berkenaan dalam Banci tahun 1991.

BAB 7

KESIMPULAN

- 7.1 Data daripada banci penduduk menunjukkan paras pembandaran di Malaysia kian meningkat. Pada tahun 1991, penduduk bandar di Malaysia membentuk lebih kurang separuh daripada penduduk negara, iaitu 51 peratus. Beberapa faktor telah menyebabkan paras pembandaran di Malaysia meningkat dengan ketara. Puncu utamanya adalah penggunaan definisi baru kawasan bandar pada tahun 1991 yang memasukkan kawasan tepubina yang mempunyai ciri-ciri bandar dan bersempadanan dengan kawasan yang diwartakan. Ini adalah untuk menggambarkan paras pembandaran yang lebih realistik.
- 7.2 Peningkatan penduduk bandar di Malaysia sebahagian besarnya adalah disumbang oleh komponen-komponen pertambahan semulajadi dan pengelasan semula bersih. Faktor lain yang menyumbang kepada peningkatan yang tinggi ini ialah migrasi masuk bersih terutamanya ke kawasan yang dikelaskan semula. Hasil keputusan ini menguatkan lagi fakta bahawa migran lebih cenderung untuk menetap di kawasan pinggir dan kawasan tepubina yang bersempadanan dengan kawasan teras bandar, sementara kawasan teras bandar pula mengalami kehilangan penduduk ke kawasan pinggir dan tepubina ini.
- 7.3 Data Banci 1991 menunjukkan dengan jelas bahawa Malaysia tidak mengalami kemunculan satu bandar mega (*megacity*) yang dominan kerana pusat bandar di Malaysia terdapat di merata-rata, di mana bandar metropolitan didapati terdapat di hampir semua negeri dan sebahagian daripadanya merupakan ibu negeri.
- 7.4 Sebagai kesimpulan, boleh dikatakan bahawa pertumbuhan penduduk kawasan bandar yang pesat akan memberi tekanan kepada penyediaan perumahan yang mencukupi, kemudahan-kemudahan sanitari dan saliran yang baik serta pembuangan sampah, kemudahan kesihatan dan pendidikan dan juga infrastruktur-infrastruktur lain. Oleh itu, Kerajaan Malaysia telah menjalankan pelbagai projek secara berterusan yang berkaitan dengan aspek-aspek tersebut termasuk perlindungan alam sekitar yang disebabkan oleh pencemaran asap, gas dan bunyi serta air yang terjadi akibat dari peningkatan pembandaran dan perkembangan industri.

BIBLIOGRAFI

1. Fernandez D.Z., Hawley A.H. and Predaza S., **The Population of Malaysia**, Kertas Penyelidikan No. 10, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1976.
2. Arriaga E.E., 'Selected measures of urbanization', in S. Goldstein and D.F. Sly (ed.) **The Measurement of Urbanization and Projection of Urban Population**, IUSSP Working Paper 2, Brussels, 1975.
3. Pernia E.M., **A Method of Decomposing Urban Population Growth and an Application to Philippines Data**, Paper of the East-West Population Institute, No. 41, East-West Center, Honolulu, Hawaii, 1976.
4. Kajian Mengenai Subjek Demografi dan Penduduk, No. 4, **Komponen-komponen bagi Pertumbuhan Bandar di Semenanjung Malaysia, 1970-1980**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1988.
5. Del Tufo M.V., **Malaya: A Report on the 1947 Census of Population**, Crown Agents for the Colonies, London, 1949.
6. Fell H., **1957 Population Census of the Federation of Malaya, Report No. 14**, Department of Statistics, Federation of Malaya, Kuala Lumpur, 1960.
7. Jones L.W., **Sarawak: Report on the Census of Population, 1960**, Kuching, Sarawak, 1962.
8. Jones L.W., **North Borneo: Report on the Census of Population, 1960**, Kuching, Sarawak, 1962.
9. Chander R., **1970 General Report, Population Census of Malaysia, Volume 1**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1977.
10. Khoo T.H., **Banci Penduduk dan Perumahan Malaysia 1980, Laporan Penduduk bagi Kawasan-Kawasan Pihak Berkuasa Tempatan**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1986.
11. Van K.K.Y., **Komponen-komponen bagi Pertumbuhan Bandar-bandar Metropolitan, Semenanjung Malaysia, 1970-1980**, Kajian Suku Tahunan bagi Perangkaan Penduduk Malaysia, No. 13, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur.
12. Khoo T.H., **Banci Penduduk dan Perumahan Malaysia 1991, Ringkasan Kiraan Permulaan bagi Kawasan-kawasan Bandar dan Luar Bandar**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1992.
13. Laporan-laporan tahunan **Perangkaan Penting Semenanjung Malaysia, 1980 hingga 1991**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur.
14. Khoo S.G., **Banci Penduduk dan Perumahan Malaysia 1991, Laporan Am Penduduk, Jilid 1**, Jabatan Perangkaan Malaysia, Kuala Lumpur, 1995.

TERJEMAHAN
TRANSLATION

PREFACE

This monograph series is published by the Department of Statistics with the intention of providing users with the results of research work carried out by the Department. Its main aim is to present a more detailed representation and interpretation of statistical data from the 1991 Population and Housing Census than is possible in our official census reports.

*This report, **Urbanisation and Urban Growth in Malaysia**, presents the findings of the growth of the population in urban areas in Malaysia. The identification of the components of urban growth can contribute towards a better understanding of the processes behind the rapid rate of urbanisation in Malaysia. Studies on urbanisation and urban growth also provide vital inputs into the many aspects of policy formulation and urban planning. This report represents the outcome of detailed analysis of urbanisation and urban growth in Malaysia based mainly on data available from the 1980 and 1991 Population and Housing Censuses. Population growth in the urban areas of the various states as well as selected major metropolitan areas is also highlighted.*

The views contained in this report are those of the authors and do not necessarily represent the official views of the Department of Statistics.

SHAARI BIN ABDUL RAHMAN

Acting Chief Statistician,

Malaysia.

Mac 1996

CONTENTS

	<i>Page</i>
<i>Preface</i>	<i>iii</i>
<i>List of Tables</i>	<i>vi</i>
<i>List of Charts</i>	<i>vii</i>
<i>Chapter</i>	
1. <i>Introduction</i>	<i>1</i>
2. <i>Definitions and concepts used in the Malaysian population censuses</i>	<i>3</i>
3. <i>Overall trends and levels of urbanisation</i>	<i>5</i>
4. <i>Components of urban population growth</i>	<i>13</i>
5. <i>Urban population by size class</i>	<i>19</i>
6. <i>Metropolitan towns in Malaysia</i>	<i>23</i>
7. <i>Conclusion</i>	<i>31</i>
<i>Bibliography</i>	<i>32</i>

LIST OF TABLES

	<i>Page</i>
<i>Table 3.1: Urbanisation levels, urban population growth and tempo of urbanisation by region, Malaysia</i>	6
<i>Table 3.2: Level of urbanisation by state, Malaysia, 1970, 1980 and 1991</i>	9
<i>Table 3.3: Tempo of urbanisation by state, Malaysia, 1970-1991</i>	11
<i>Table 4.1: Population change in urban areas, Malaysia, 1980-1991</i>	13
<i>Table 4.2: Components of urban population growth, Peninsular Malaysia, 1947-1991</i>	14
<i>Table 4.3: Components of urban population growth by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1970-1980 and 1980-1991</i>	16
<i>Table 4.4: Migration streams by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1986-1991</i>	16
<i>Table 4.5: Components of urban population growth by state, Peninsular Malaysia, 1980-1991</i>	17
<i>Table 5.1: Comparison of number of urban centres by population size class, Malaysia, 1980 and 1991</i>	19
<i>Table 5.2: Urban centres by population size class, Malaysia, 1980 and 1991</i>	20

	<i>Page</i>
<i>Table 5.3: Distribution of urban centres by population size class by state, Malaysia, 1991</i>	21
<i>Table 6.1: Ranking of metropolitan towns, Malaysia, 1991</i>	23
<i>Table 6.2: Primacy Index for major metropolitan towns, Malaysia, 1980 and 1991</i>	25
<i>Table 6.3: Population and rates of change of major metropolitan towns, Peninsular Malaysia, 1911 to 1991</i>	26
<i>Table 6.4: Components of population growth of major metropolitan towns, Peninsular Malaysia, 1970-1980 and 1980-1991</i>	27
<i>Table 6.5: Components of population growth of major metropolitan towns by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1980-1991</i>	28

LIST OF CHARTS

<i>Figure 3.1: Distribution of population by stratum, Malaysia, 1970, 1980 and 1991</i>	7
<i>Figure 3.2: Ranking of urbanisation levels by state, Malaysia, 1980 and 1991</i>	10
<i>Figure 4.1: Components of urban population growth, Peninsular Malaysia, 1947-1991</i>	15
<i>Figure 6.1: Ranking of metropolitan towns, Malaysia, 1991</i>	24

CONVENTIONS USED

- * *less than half the smallest unit shown*
- *nil*
- : *not applicable*
- .. *not available*

CHAPTER I

INTRODUCTION

- 1.1 *Urbanisation and urban growth are phenomena of increasing concern to both planners and policy makers alike since trends and patterns of urbanisation have wide ranging implications on socio-economic development. During the past decades, both the scale and pattern of urban growth in Malaysia were transformed continuously and with increasing rapidity. Like many other countries, the growth of the urban population in Malaysia was much more rapid than that of the population in rural areas. The extent of growth in some urban centres was not just seen within their legal boundaries but had led to a spillover of the population into their peripheries. This situation can be attributed to two factors: firstly, the availability of vast employment opportunities which drew migrants from the rural areas to settle in these peripheries and, secondly, the population moving away from the densely populated urban core centres to settle in the outer limits of their urban boundaries.*
- 1.2 *Urban population change occurs as a result of the interaction of areal and demographic phenomena. The areal phenomenon affecting population change is the reclassification of urban areas such as the upgrading of rural localities to the urban strata, annexation of areas to previous urban centres as well as boundary changes of the urban centres. It may also include, like in the case of Malaysia, a change in the urban definition. The demographic phenomenon affecting population change is natural increase and migration.*
- 1.3 *Utilising data from the population censuses, this report assesses the changing trends and levels of urbanisation in Malaysia. Attempts are also made to identify the various components of urban growth which thus contribute to a better understanding of the processes behind the rapid rate of urbanisation in the country. This report also highlights the introduction of a new definition of urban areas used in the 1991 Population Census which marks a turning point in the study of urbanisation in Malaysia.*

1.4 *Five chapters, each focusing on the different aspects of urbanisation and urban growth, are presented in this report. Chapter 2 reviews the definitions and concepts used in the Malaysian population censuses and highlights the new definition of urban areas used for the 1991 Population and Housing Census. Chapter 3 discusses the overall trends and levels of urbanisation while Chapter 4 attempts to identify the components of urban population growth. The last two chapters highlight the urban size class hierarchy and focus on the growth of a selection of major metropolitan centres in the country.*

CHAPTER 2

DEFINITIONS AND CONCEPTS USED IN THE MALAYSIAN POPULATION CENSUSES

- 2.1. *Prior to the 1970 Population Census, the definition of urban areas used in the population censuses refers to gazetted areas which comprised local administrative units with a population of 1,000 persons or above. These gazetted areas, each under the jurisdiction of a local authority, by and large, were classified on the basis of their urban characteristics. However, for the 1970 Census and subsequently the 1980 Census, the criterion for a minimum population for a gazetted area to be considered as an urban area was increased to 10,000 persons to reflect a more realistic level of urbanisation because settlements with a population size below this figure often displayed rural socio-economic characteristics. In addition, the urban threshold of 1,000 persons would have over-emphasised the degree of urbanisation in the country.*
- 2.2. *With the introduction of the Local Government Act, 1976 (Act 171), in Peninsular Malaysia, which called for a restructuring of local authorities, the scenario of urbanisation levels changed dramatically. This Act resulted in instances whereby extensions of boundaries included areas exhibiting rural characteristics within the gazetted areas, thereby creating an 'overbounding' effect of urban areas. Ignoring this restructuring would, on the other hand, result in the 'underbounding' of urban areas as the process of urban sprawl would be disregarded. Similarly, the same problems were also created by the restructuring of local authorities under the Local Government Ordinance, 1961 for Sabah and the Local Authority Ordinance, 1977 for Sarawak. In order to reflect a more realistic situation of urbanisation, areas which were overbounded were adjusted in the 1991 Census. Against this backdrop, it became imperative that a new definition of urban areas which would be more of a statistical one rather than that based on gazetted areas needed to be drawn up.*
- 2.3. *Hence, in the 1991 Population Census, a new definition of urban areas was introduced to reflect a more realistic level of urbanisation. This definition was drawn up after several in-depth studies were carried out to identify the most suitable characteristics to be used for determining urban areas.*

2.4 *As a result, the definition of urban areas, as used in the 1991 Census, refers to gazetted areas and their adjoining built-up areas with a combined population of 10,000 persons or more at the time of 1991 Census. Built-up areas were defined as areas contiguous to a gazetted area and had at least 60 per cent of their population (aged 10 years or more) engaged in non-agricultural activities and at least 30 per cent of their housing units having modern toilet facilities. However, several exceptions were made to the above definition, that is, gazetted areas which cover entire administrative districts and gazetted areas lying on both sides of main roads linking existing towns. For these exceptions, areas gazetted prior to the implementation of the restructuring of local authorities under the respective Local Government Act/Ordinance in Malaysia together with their adjoining built-up areas and having a combined population of 10,000 persons or more were classified as urban areas.*

CHAPTER 3

OVERALL TRENDS AND LEVELS OF URBANISATION

- 3.1 *The historical pattern and level of urbanisation in Malaysia are best studied by examining the three regions of Malaysia, that is, Peninsular Malaysia, Sabah and Sarawak. This is because of the differing availability of data amongst these regions. While data for Peninsular Malaysia are available as far back as 1911, those for Sabah and Sarawak are only available from 1951 for Sabah and 1947 for Sarawak respectively. The 1970 Population Census was the first country-wide census which was carried out simultaneously in all the three regions of Malaysia. As such, time-series comparisons at the Malaysia level are only available for the census years of 1970, 1980 and 1991.*
- 3.2 *Due to the different population thresholds used to define urban areas for the different censuses, data prior to the 1970 Census were adjusted to reflect a common urban population cut-off of 10,000 persons or more to review the changes in the levels and trends in urbanisation over time (Table 3.1)*
- 3.3 *In addition, the 1980 data on urban areas have been adjusted to take into account extended areas which have been omitted during the preparation of the 1980 Census due to the late notification of these extended areas from the local authorities. As such, the level of urbanisation for 1980 in this report differs slightly from those published in the official census reports. The rates published in the official census reports are shown in parenthesis in Table 3.1.*
- 3.4 *Between 1970 and 1991, the share of the urban population in Malaysia almost doubled; its share rose from 26.8 per cent in 1970 to 50.7 per cent in 1991. However, the increase in the urban population was more marked during the 1980-1991 period. The sharp increase in the level of urbanisation from 35.8 per cent to 50.7 per cent over the 1980-1991 period was largely attributed to the introduction of the new definition of urban areas in 1991 where built-up areas with urban characteristics were included (Figure 3.1).*

Table 3.1: Urbanisation levels, urban population growth and tempo of urbanisation by region, Malaysia*

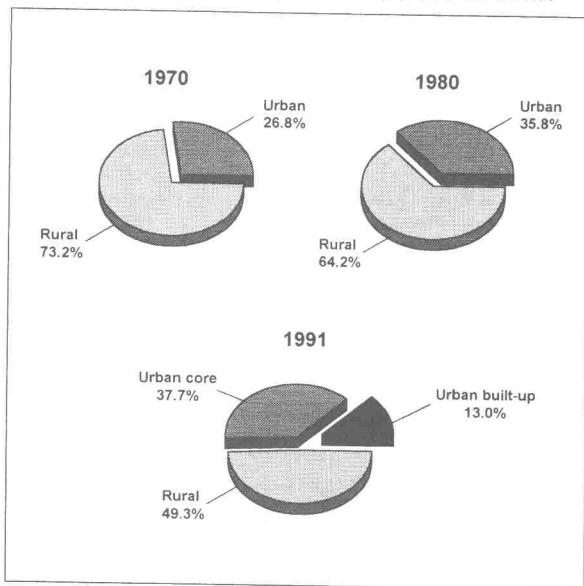
Year	Proportion of population in urban areas (per cent)	Average annual intercensal population growth rate (per cent)	Tempo of urbanisation (per cent)
Peninsular Malaysia			
1911	10.7	1	1
1921	14.0	4.3	2.7
1931	15.1	3.1	0.7
1947	18.9	1.1	1.4
1957	26.5	5.8	3.4
1970	28.8	3.2	0.6
1980	39.1 (37.2)	5.2 (4.7)	4.1 (2.8)
1991	54.1	5.3 (5.3)	3.0 (3.5)
Sabah			
1951	7.8	1	1
1960	13.4	4.4	4.9
1970	18.5	5.7	2.1
1980	20.6	6.0	2.2
1991**	33.7	10.2	4.5
Sarawak			
1947	6.9	1	1
1960	10.6	6.9	4.6
1970	15.5	4.8	2.1
1980	18.0	3.9	1.5
1991	37.5	9.3	6.7
Malaysia			
1970	26.8	1	1
1980	35.8 (34.2)	5.2 (3.0)	-2.9 (2.4)
1991	50.7	5.8 (6.2)	3.2 (3.6)

Notes: * For purposes of comparison, the minimum population cut-off has been adjusted to 10,000 persons wherever applicable to define urban areas.

** Includes the Federal Territory of Labuan.

Footnote: Figures in parenthesis refer to data released earlier in the official census reports.

Figure 3.1: Distribution of population by stratum, Malaysia, 1970, 1980 and 1991

3.5 Due to the different pace of economic development for the three regions in Malaysia, different levels of urbanisation were noted. During the period 1911-1991, the proportion of urban population in Peninsular Malaysia rose from 10.7 per cent to 54.3 per cent over the 80-year period. The upsurge was also reflected in the levels of urbanisation for Sabah, from 7.8 per cent in 1951 to 33.7 per cent in 1991 and Sarawak, from 6.9 per cent in 1947 to 37.5 per cent in 1991.

3.6 Variations in the rate of urban population growth provide another dimension on the nature of the change in the level of urbanisation over time. A commonly used indicator of urban population growth is the tempo of urbanisation which is a measure of the

difference in the growth rate of the urban population and that of the total population. The urban growth rates and tempo of urbanisation during the intercensal periods of the respective census years are also shown in Table 3.1.

- 3.7 *In general, the growth of the urban population in Peninsular Malaysia prior to the Second World War was mainly attributed to the growth of the tin and rubber industry which attracted immigrants from other countries. The post-war intercensal period of 1947-1957 witnessed an upsurge in the average annual growth rate of the urban population, which increased to 5.8 per cent from 3.1 per cent during the last intercensal period of 1931-1947. This was largely attributed to the relocation of people from the remote rural villages to the security of the towns during the state of emergency imposed to counter communist insurgency in the country in 1948. Due to this increase, the tempo of urbanisation rose sharply from 1.4 per cent to 3.4 per cent. The relatively low urban population growth rate of 3.2 per cent seen during the 1957-1970 period can be explained by the normalisation of conditions after Malaysia gained her independence from the British.*
- 3.8 *In contrast, the sudden upsurge in the tempo of urbanisation seen for the period 1951-1960 in Sabah was attributed to the increase in the number of immigrants involved in trading activities in the urban towns. Another reason for the sharp increase in urbanisation levels during this period was the extensive expansion of the boundaries of the urban towns in Sabah. Although Sarawak also noted a sharp rise in its tempo of urbanisation during the 1947-1960 period, the reasons were different. The upsurge in the level of urbanisation in Sarawak during this period was due to the normalisation of conditions after the decline in the oil and goldmining industries during the Japanese occupation in the Second World War.*
- 3.9 *Beginning from the 1970s, the average annual growth rate of the urban population as well as the tempo of urbanisation increased for the three regions in Malaysia. The substantial levels of urban growth noted in the recent intercensal period of 1980-1991 for all three regions were due mainly to the change in the definition of urban areas in the last census in 1991. However, when a standardisation of the definition between the 1980 and 1991 Censuses was applied, the scenario changed slightly as can be seen in the following discussion.*

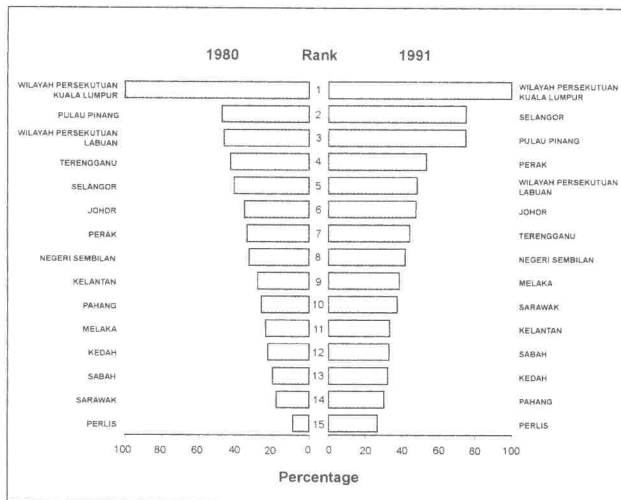
Table 3.2: Level of urbanisation by state, Malaysia, 1970, 1980 and 1991

State	Percentage of urban population				
	1970	1980		1991	
		1970/1980 definition	1991 definition	1970/1980 definition	1991 definition
Johor	26.3	35.2	37.5	32.1	47.8
Kedah	13.6	22.5	23.0	22.1	32.5
Kelantan	15.2	28.1	28.1	28.7	33.5
Melaka	25.1	23.8	27.2	17.9	38.7
Negeri Sembilan	21.6	32.6	35.9	33.5	42.0
Pahang	19.0	26.1	26.7	25.9	30.4
Perak	27.5	33.8	36.4	36.7	51.6
Perlis	-	8.9	8.9	7.8	26.6
Pulau Pinang	51.0	47.5	56.1	39.5	75.0
Sabah	16.5	19.8	24.4	21.5	33.2
Sarawak	15.5	18.0	23.9	24.5	37.5
Selangor	9.5	40.9	46.3	49.4	75.2
Terengganu	27.0	42.9	42.9	36.9	44.5
Wilayah Persekutuan					
- Kuala Lumpur	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Labuan	-	48.3	46.3	48.4	48.4
Malaysia	26.8	35.8	38.8	36.3	50.7

3.10 Tables 3.2 and 3.3 present the levels and tempo of urbanisation for each of the fifteen states/federal territories of Malaysia in the 1970, 1980 and 1991 Censuses. In 1991, with the exception of Perlis and Pahang, almost all states had at least a third of their population residing in urban areas. Apart from the Wilayah Persekutuan of Kuala Lumpur which is also the nation's capital city, the state of Selangor was the most urbanised state in 1991 with 75.2 per cent followed closely by the state of Pulau Pinang which had 75.0 per cent of its population residing in urban areas. Figure 3.2 shows the ranking of the urbanisation levels for the states in Malaysia in the 1980 and 1991 Censuses.

3.11 Between the 1970 and 1980 Censuses, several states, such as Selangor and Terengganu, showed sharp increases in their levels of urbanisation. While the rise in Selangor can be attributed mainly to the increase in the number of urban towns due to economic growth, that for Terengganu was mainly due to the large expansion in the administrative boundaries for its urban areas.

Figure 3.2: Ranking of urbanisation levels by state, Malaysia, 1980 and 1991

3.12 Table 3.2 further illustrates the fact that, had the definition remained unchanged, that is, using the 1980 definition, the level of urbanisation in Malaysia in 1991 would be merely 36.3 per cent. This would indicate an increase of only 0.5 percentage points during the last eleven years, which seems unrealistically low in view of the development process that occurred during this period in Malaysia. In fact, several states would have shown decreases in urbanisation levels if the definition had not changed in 1991. On the other hand, if the 1991 definition were applied to the 1980 Census, the level of urbanisation of the country in 1980 would have been 39 per cent, a difference of 3 percentage points between the two definitions of urban areas. The state which would show the largest change if the new definition were to apply in 1980 would be Pulau Pinang which increased by 8.6 percentage points from 47.5 per cent to 56.1 per cent.

- 3.13 During the period 1980-1991, using the 1991 definition of urban areas for both censuses, the urban population grew at a faster rate of 5.1 per cent than that of the total population for the country as a whole (2.6 per cent) as shown in Table 3.3. However, a comparison with the urban growth rate during the last intercensal period shows the tempo of urbanisation actually declined marginally from 2.9 per cent for the 1970-1980 period to 2.5 per cent for the 1980-1991 period.
- 3.14 In terms of urban population growth, Perlis, Selangor and Sabah were the states with the highest growth in urban population between 1980 and 1991 as can be seen from Table 3.3. The urban population increase in these states was attributed to the movement of in-migrants, both internal and international, to the urban centres as well as the built-up areas contiguous to the core towns. The reasons for the large differences in urbanisation levels noted for the states between the two different definitions of urban areas would be further discussed in the components of urban population growth presented in this report.

Table 3.3: Tempo of urbanisation by state, Malaysia, 1970-1991

State	Average annual growth rates (per cent)				Tempo of urbanisation (per cent)	
	Urban population		Total population		1970-1980	1980-1991*
	1970-1980	1980-1991*	1970-1980	1980-1991		
Johor	5.1	4.7	2.1	2.5	3.0	2.2
Kedah	7.0	4.9	1.2	1.7	5.8	3.2
Kelantan	8.5	4.5	2.3	2.9	6.2	1.6
Melaka	0.5	4.3	1.0	1.1	-0.5	3.2
Negeri Sembilan	5.5	3.5	1.4	2.1	4.1	1.4
Pahang	7.4	4.0	4.2	2.8	3.2	1.2
Perak	3.2	4.2	1.1	0.7	2.0	3.5
Perlis	-	12.1	1.8	2.2	-	9.9
Pulau Pinang	0.8	4.2	1.5	1.5	-0.7	2.7
Sabah	5.4	8.5	3.8	5.7	1.6	2.8
Sarawak	3.9	6.7	2.4	2.8	3.5	4.1
Selangor	18.3	8.7	3.7	4.3	14.6	4.4
Terengganu	7.2	3.8	2.8	3.4	4.8	0.4
Wilayah Persekutuan						
- Kuala Lumpur	3.5	2.0	-	2.0	-	0.0
- Labuan	-	7.0	4.3	6.5	-	0.5
Malaysia	5.2	5.1	2.3	2.6	2.9	2.5

Note: * Based on 1991 definition of urban areas.

3.15 *The state with the highest tempo of urbanisation for the period 1980-1991 was noted in Perlis with 9.9 per cent. This was followed by Selangor with 4.4 per cent. The high tempo of urbanisation in Selangor was attributed to the rapid economic development in the state which attracted a large inflow of migrants especially to the urban areas as well as the sharp rise in the number of urban towns.*

CHAPTER 4

COMPONENTS OF URBAN POPULATION GROWTH

- 4.1 *Changes in the level of urbanisation and urban growth have been attributed to the interaction of two main phenomena, namely areal reclassification and demographic changes. The decomposition of the urban population growth is dealt with in this chapter.*
- 4.2 *It is evident that the higher proportion of the urban population in 1991 was not only attributed to natural increase and migration flows but, also to a large extent, to the inclusion of built-up areas. Table 4.1 shows that about one in four persons in Malaysia residing in urban areas was found in the urban built-up areas. An exercise to apply the 1991 definition of urban areas to the 1980 Census revealed that this substantial ratio was due to the population growth rate of the built-up areas being higher than that of the core areas of the towns brought about by the inflow of migrants both from the rural areas as well as from the core areas. The average annual population growth rate of the built-up areas between 1980 and 1991 was 17.5 per cent as against the population growth of the urban core of 3.0 per cent.*

Table 4.1: Population change in urban areas, Malaysia, 1980-1991

Area	Number (thousands)		Percentage distribution		Average annual growth rate (per cent)
	1980 ⁺	1991	1980	1991	1980-1991
Total urban area	5,098.1	8,898.6	100	100	5.1
Core area	4,764.1	6,621.3	93	74	3.0
Built-up area	334.0	2,277.3	7	26	17.5

Note: + Based on the 1991 definition of urban areas.

- 4.3 *Although it has been reiterated that one of the major factors of urban growth during the recent intercensal period of 1980-1991 was the inclusion of built-up areas as urban in the 1991 Census, the relative importance of the other components of urban growth should also be considered. Some insights may be gained by looking at the pattern of urban growth components in Peninsular Malaysia during the period 1980-1991 (Table 4.2). Due to data deficiencies of vital statistics for Sabah and Sarawak, this exercise was not done for Malaysia as a whole.*

the 1991 Census, the relative importance of the other components of urban growth should also be considered. Some insights may be gained by looking at the pattern of urban growth components in Peninsular Malaysia during the period 1980-1991 (Table 4.2). Due to data deficiencies of vital statistics for Sabah and Sarawak, this exercise was not done for Malaysia as a whole.

Table 4.2: Components of urban population growth, Peninsular Malaysia, 1947-1991*

Period	Change in urban population (thousands)	Percentage of change due to:		
		Natural Increase	Net reclassification	Net migration
1947-1957	725.5	34.9	33.4	31.7
1957-1970	887.3	60.6	21.3	18.1
1970-1980	1,543.2	56.1	38.7	5.2
1980-1991	3,395.7	52.3	37.4	10.3

Note: * For purposes of comparison, the minimum population cut-off has been adjusted to 10,000 persons wherever applicable to define urban areas.

4.4 Overall, the main components of urban population growth in Peninsular Malaysia during the 1980-1991 period were found to be mainly contributed by natural increase which constituted 52 per cent and net reclassification which showed a proportion of 37 per cent. Net reclassified areas include towns and extensions to existing gazetted areas which were reclassified as urban areas. They also cover built-up areas adjoining core areas which were redefined as urban areas in the 1991 Census. Net reclassification is the net effect of rural areas being upgraded to urban and urban areas dropping out of the urban hierarchy to become rural. Compared to a similar exercise done for the 1970-1980 period, the difference in the contribution to urban population growth due to net reclassification was marginal in spite of the inclusion of built-up areas in the new definition. Net migration showed a sharp increase to 10 per cent over the 1980-1991 period compared to only five (5) per cent over the 1970-1980 period as shown in Figure 4.1. This is due to the fact that migrants were continuing to settle in the peripheries of the core areas.

4.5 An exercise of holding the areas constant of the two sub-sectors of urban areas, that is, the core and reclassified areas between two censuses was made to study the components separately in each of the sub-sectors. Holding the areas constant would enable the derivation of the components due to natural increase and net migration. Table 4.3 shows the urban population growth components in the core and reclassified areas for the

between the core and reclassified areas. The figures in Table 4.3 show that there was a net outflow of persons from the core areas whereas the reclassified areas experienced net in-migration. This clearly shows that there was a higher preference to settle in the peripheries and built-up areas contiguous to the core urban areas. The proportion found in the net reclassification column for the core areas in the 1970-1980 period was due to the fact that some urban towns were downgraded from urban to rural during the intercensal period.

Figure 4.1: Components of urban population growth, Peninsular Malaysia, 1947-1991

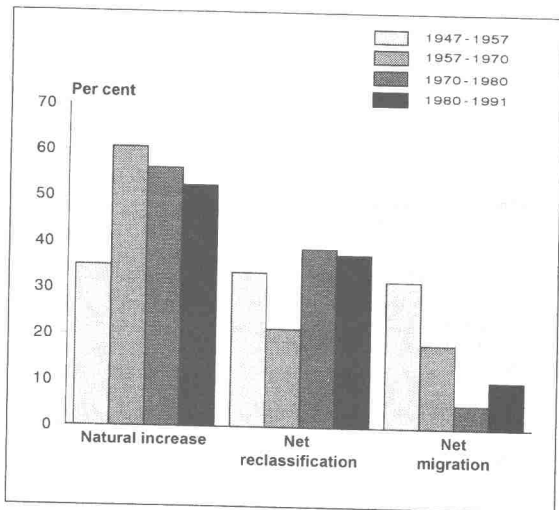

Table 4.3: Components of urban population growth by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1970-1980 and 1980-1991

Sub-sector	Population		Change in population	Change in population due to:		
	1970	1980		Natural increase	Net reclassification	Net migration
Number (thousands)						
	1970	1980	1970-1980			
Core areas	2,529.9	2,873.2	343.3	691.1 (201.3%)	10.7 (-3.1%)	-337.2 (-98.2%)
Reclassified areas	[608.2]	1,199.9	591.6	175.0 (29.6%)	0	416.7 (70.4%)
	1980	1991	1980-1991			
Core areas	4,283.5	5,108.4	824.9	1,365.6 (165.5%)	0	540.6 (65.5%)
Reclassified areas	[1,270.0]	2,570.8	1,300.8	411.3 (31.6%)	0	889.5 (68.4%)

Note: Figures in square brackets denote population in areas which were not defined as urban in the respective censuses but were reclassified as such in the following censuses.

- 4.6 Since migration was found to be an important component in the reclassified areas, there is a need to further analyse the relative sizes of the inter and intra area flows which constituted the net migration in these areas. The intra flows consisted of migration between the two sub-sectors within the urban areas while the inter area flows were movements between the sub-sectors and the rural areas. Similarly, it is useful to analyse the decomposition of the large net outflow from the core areas and to know whether the outflow of population from the core areas was mainly to the reclassified areas or to the rural areas.

Table 4.4: Migration streams by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1986-1991

Area of origin	Area of destination		
	Core areas	Reclassified areas	Rural areas
Number (thousands)			
Core areas	109.8	412.9	124.0
Reclassified areas	94.6	129.2	71.2
Rural areas	248.9	119.9	662.0

4.7 Since information on migration over the period 1980-1991 was not collected in the 1991 Census, data on recent migration from the Census, that is, over the period 1986-1991, throw light on this phenomenon. Table 4.4 shows the migration streams between the two sub-sectors of the urban areas, that is, core areas and reclassified areas, and the rural areas within Peninsular Malaysia. It can be seen that the inflow of migrants was mainly to the reclassified areas. Migration from the core areas to the reclassified areas over the period 1986-1991 amounted to 412.9 thousand persons while the reverse flow showed 94.6 thousand persons; this resulted in a net inflow of 318.3 thousand persons into the reclassified areas. Similarly, the net inflow from rural areas to the reclassified areas was 48.6 thousand persons. On the other hand, analysis on movements between the core and rural areas showed a net outflow of 77.1 thousand persons from the core areas over the corresponding period. Thus, this net outflow confirms the notion that the population displayed a higher tendency to move to the outer peripheries of urban core centres, that is, the reclassified areas as well as the rural areas.

Table 4.5: Components of urban population growth by state, Peninsular Malaysia, 1980-1991

State	Change in urban population, 1980-1991 (thousands)	Percentage of change due to:		
		Natural increase	Net reclassification	Net migration
Johor	433.1	51.8	26.5	21.7
Kedah	181.2	72.5	33.0	-5.4
Kelantan	154.5	67.7	29.5	2.8
Melaka	89.8	53.3	65.5	-18.7
Negeri Sembilan	111.3	55.3	29.0	15.7
Pahang	116.3	54.7	25.0	20.4
Perak	418.2	49.9	66.2	-16.1
Perlis	35.9	38.8	55.9	5.3
Pulau Pinang	370.5	38.6	67.5	-4.1
Selangor	1,143.8	37.0	31.2	31.8
Terengganu	115.5	82.0	22.7	-4.6
Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur	225.7	128.5	1	-18.5
Peninsular Malaysia	3,395.7	52.3	37.4	10.3

4.8 *The three components of urban population growth for the states in Peninsular Malaysia are shown in Table 4.5. Generally, the main components of urban population growth among the states were mainly contributed by natural increase and net reclassification while migration played a smaller role in the population growth of urban areas in Malaysia. It is interesting to note that states which generally experienced out-migration also recorded net outflows of population from urban areas. This trend was noted for both the intercensal periods of 1970-1980 and 1980-1991.*

CHAPTER 5

URBAN POPULATION BY SIZE CLASS

- 5.1 This chapter looks into the urban population by size class which remains a subject of interest among urban planners. The increase in the number of urban centres and the growth of the urban population within each size class have socio-economic implications on the provision of adequate housing, sanitary facilities and amenities, garbage disposal, health and educational facilities, public transportation as well as other infrastructure.
- 5.2 Table 5.1 outlines the changes in the number of urban towns across size classes during the intercensal period 1980-1991. The majority of towns moved up the urban hierarchy, that is, by moving higher in the size classification. During the intercensal period, 55 rural towns moved into the urban strata while two gazetted towns were created and were classified under the 25,000-74,999 category and 10,000-24,999 category respectively. This resulted in the total number of urban centres increasing tremendously from a total of 72 urban towns in 1980 to 129 in 1991.

Table 5.1: Comparison of number of urban centres by population size class, Malaysia, 1980 and 1991

1980 population size class	1991 population size class			
	75,000 or more	25,000-74,999	10,000-24,999	All 1980 urban areas
75,000 or more	15	-	-	15
25,000 - 74,999	12	5	1	18
10,000 - 24,999	3	16	20	39
5,000 - 9,999	-	7	28	-
2,000 - 4,999	-	2	15	-
1,000 - 1,999	-	-	2	-
Less than 1,000	-	1	-	-
Un gazetted areas	-	1	1	-
All 1991 urban areas	30	32	67	-

5.3 The distribution of the urban population of Malaysia in 1991 can be broadly summarised in Table 5.2 which gives the proportion of the urban population in each size class as compared to the situation in the 1980 Census. The number of urban towns in the size classes 75,000 and above doubled during the intercensal period. This phenomenon is a product of the change in definition as much as population growth due to migration. It is interesting to note that although more than half of Malaysia's urban population (54 per cent) in 1991 resided in towns of size classes of 150,000 and above persons, Malaysia was not experiencing the emergence of one all-dominant megacity in the pattern of urbanisation. This is because the urban population of Malaysia is well distributed spatially and is not concentrated in one or two major cities only.

Table 5.2: Urban centres by population size class, Malaysia, 1980 and 1991

Population size class	1980		1991	
	Number of urban centres	Per cent of urban population distribution	Number of urban centres	Per cent of urban population distribution
500,000 and above	1	20	1	13
150,000-499,999	8	36	14	41
75,000-149,999	6	14	15	19
50,000-74,999	8	11	9	6
25,000-49,999	10	7	23	9
10,000-24,999	19	11	67	12
Total	72	100	129	100

5.4 The distribution of the number of urban centres by size class for the states in Malaysia in 1991 is shown in Table 5.3. Taking into account all size classes together, Selangor by far had the highest number of urban centres in the country followed by Perak and Johor. Selangor again topped the list for the number of urban centres in the metropolitan category, that is, size classes of population 75,000 persons and above with a total of seven.

5.5 Although a high number of urban centres for the states were found in the 10,000-24,999 category, the urban population was not concentrated in that size class. In 1991, all states, with the exception of Perlis, had more than half of their urban population in size classes of 75,000 persons and above as can be seen from Table 5.3.

Table 5.3: Distribution of urban centres by population size class by state, Malaysia, 1991

State	500,000 and above	150,000- 499,999	75,000- 149,999	50,000- 74,999	25,000- 49,999	10,000- 24,999	Total
Number of urban centres							
Johor	-	1	2	1	4	10	18
Kedah	-	1	1	1	1	4	8
Kelantan	-	1	-	-	1	8	10
Melaka	-	-	1	-	1	2	4
Negeri Sembilan	-	1	-	-	1	3	5
Pahang	-	1	-	-	1	5	7
Perak	-	2	-	1	3	12	18
Perlis	-	-	-	-	1	-	1
Pulau Pinang	-	1	3	3	1	4	12
Sabah	-	2	1	-	2	4	9
Sarawak	-	1	2	1	-	3	7
Selangor	-	2	5	2	4	10	23
Terengganu	-	1	-	-	2	2	5
Wilayah Persekutuan							
- Kuala Lumpur	1	1	1	1	1	1	1
- Labuan	1	1	1	1	1	1	1
Malaysia	1	14	15	9	23	67	129

Per cent distribution of Urban population							Number (thousands)
Johor	-	45	19	7	13	17	989.9
Kedah	-	39	28	14	8	11	423.3
Kelantan	-	59	-	-	7	33	395.5
Melaka	-	-	58	-	22	20	196.0
Negeri Sembilan	-	66	-	-	16	17	290.8
Pahang	-	64	-	-	10	26	317.2
Perak	-	65	-	6	9	19	1,006.8
Perlis	-	-	-	-	100	-	48.8
Pulau Pinang	-	28	37	22	3	10	798.3
Sabah	-	55	22	-	13	11	576.3
Sarawak	-	45	38	8	-	8	616.8
Selangor	-	42	34	7	8	9	1,726.6
Terengganu	-	67	-	-	25	8	340.7
Wilayah Persekutuan							
- Kuala Lumpur	100	1	1	1	1	1	1,145.3
- Labuan	1	1	1	1	100	1	26.3
Malaysia	13	41	19	6	9	12	8,898.6

CHAPTER 6

METROPOLITAN TOWNS IN MALAYSIA

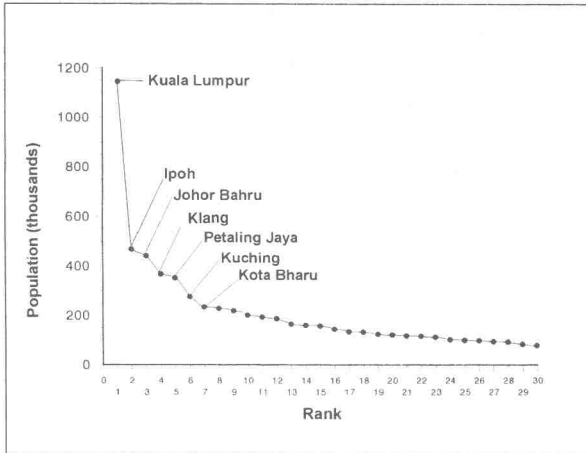
6.1. This chapter presents the metropolitan towns as identified in the 1991 Census. Metropolitan towns are defined as urban areas which have a minimum population size of 75,000 persons. The number of such towns in Peninsular Malaysia increased markedly from 3 in 1947 to 24 in 1991 while those in Sarawak increased from 1 in 1980 to 3 in 1991. For the first time in 1991, 3 towns in Sabah were classified as metropolitan. Therefore, in 1991, there were 30 metropolitan towns in Malaysia as shown in Table 6.1.

Table 6.1: Ranking of metropolitan towns, Malaysia, 1991

Rank	Metropolitan towns	Population (thousands)	Rank	Metropolitan towns	Population (thousands)
1	Kuala Lumpur	1,145.3	16	Ampang	148.4
2	Ipoh	468.8	17	Selayang Baru	134.2
3	Johor Bahru	441.7	18	Sibu	133.5
4	Klang	368.4	19	Tawau	124.9
5	Petaling Jaya	351.0	20	Bukit Mertajam	122.0
6	Kuching	277.9	21	Shah Alam	117.0
7	Kota Bharu	234.6	22	Sungei Petani	117.0
8	Kuala Terengganu	228.1	23	Malara	113.8
9	Georgetown	219.6	24	Miri	102.9
10	Kuantan	202.4	25	KATANG & Sg. Chua	100.5
11	Seremban	193.2	26	Kluang	98.7
12	Taiping	186.9	27	Ampang/Ulu Kelang	95.3
13	Alor Setar	184.4	28	Butterworth	93.9
14	Kota Kinabalu	160.2	29	Batu Pahat	84.1
15	Sandakan	156.7	30	Ayer Itam	79.4

6.2 In 1991, Kuala Lumpur was the primate city with a population size of almost two and a half times that of the next largest city, Ipoh as can be seen in Figure 6.1. It can also be noted that some of these metropolitan towns are also the state capitals.

Figure 6.1: Ranking of metropolitan towns, Malaysia, 1991

6.3 In the study of urbanisation, it is important to know the primate urban centre in relation to the other urban centres. This relationship can be summarised by an index known as Primacy Index (PI). This index is related to the rank-size rule and measures the concentration of population in the primate city in relation to the rest of the other cities. The greater the index value, the greater is the concentration in the largest city. For a group of cities/towns, the PI is the quotient of the population of the largest city divided by the summation of the population of the second and subsequent cities. The rank-size rule means that the second-ranked city is half the population size of the primate city, the third-ranked city is one-third in size and so on.

Table 6.2: Primacy Index for major metropolitan towns, Malaysia, 1980 and 1991

Rank k	1980		1991	
	Metropolitan towns	Population (thousands)	Metropolitan towns	Population (thousands)
1	Kuala Lumpur	919.8	Kuala Lumpur	1,145.3
2	Ipoh	293.8	Ipoh	468.8
3	Georgetown	248.2	Johor Bahru	441.7
4	Johor Bahru	246.7	Klang	368.4
5	Petaling Jaya	207.8	Petaling Jaya	351.0
6	Klang	193.1	Kuching	277.9
7	Kuala Terengganu	180.3	Kota Bharu	234.6
8	Kota Bharu	167.9	Kuala Terengganu	228.1
9	Taiping	146.0	Georgetown	219.6
10	Seremban	132.9	Kuantan	202.4
11	Kuantan	131.5	Seremban	194.2
Primacy Index	=	0.47		0.38

Note: The formula for rank-size rule is $C_k = (C_1/k)$ and the Primacy Index (PI) = $C_1 / (\sum C_k)$ where C_1 is the population of the largest city and C_k is the population of the kth city and $k = 2, 3, \dots, n$.

6.4 Table 6.2 depicts the population concentration of the largest metropolitan town in Malaysia in relation to the next ten metropolitan towns in 1980 and 1991. Under the rank-size rule condition for the 11 largest cities, the PI would be 0.5, that is, $C_1 / (C_2 + C_3 + C_4 + \dots + C_{11})$. The PI for the top 11 metropolitan towns in 1980 was 0.47; this implies that the situation in 1980 was very close to the rank-size rule condition. Contrary to the expectation that the PI over the intercensal period would increase, the index for the largest city in relation to the next ten metropolitan towns in 1991 fell to 0.38 suggesting the concentration of population in the primate city was less than that of 1980 and moving away from the rank-size rule condition. The drop in the index was attributed to several factors. Firstly, the rate of population growth for the primate city, that is, Kuala Lumpur, declined markedly over the 1980-1991 period due to the effects of net out-migration. Secondly, the high growth rate of the other metropolitan towns brought about by large rural to urban migration and to a smaller extent, expansion of the town boundaries also contributed to the decline in the index for 1991.

Table 6.3: Population and rates of change of major metropolitan towns, Peninsular Malaysia, 1911 to 1991

Metropolitan towns	Population (thousands)							
	1911	1921	1931	1947	1957	1970	1980	1991
Kuala Lumpur	46.7	80.4	111.4	176.0	318.2	451.8	919.6	1,145.3
Ipoh	24.0	36.9	53.2	80.9	125.8	248.0	293.8	488.8
Johor Bahru	9.4	15.3	21.5	38.8	75.1	136.2	246.4	441.7
Klang	7.7	11.7	20.9	33.5	75.6	113.6	192.1	368.4
Petaling Jaya	z	z	z	z	16.6	92.7	207.8	351.0
Kota Bharu	12.5	10.8	14.8	22.8	48.1	55.1	167.9	234.6
Kuala Terengganu	14.0	12.5	14.0	27.0	29.4	53.3	180.3	228.1
Georgetown	101.2	123.1	149.4	189.1	234.5	269.2	248.2	219.6
Kuantan	z	z	z	8.1	23.1	43.3	131.5	202.4
Seremban	8.7	17.3	21.5	35.3	52.0	80.9	132.9	193.2
Average annual growth rates (per cent)								
	1911-21	1921-31	1931-47	1947-57	1957-70	1970-80	1980-91	
Kuala Lumpur	5.4	3.3	2.9	5.8	2.7	7.1	2.0	
Ipoh	4.3	3.7	2.6	4.4	4.6	1.7	4.2	
Johor Bahru	4.9	3.4	3.7	6.6	4.6	5.9	5.3	
KLANG	4.2	5.8	2.9	8.1	3.1	5.2	5.9	
Petaling Jaya	z	z	z	z	13.2	8.1	4.8	
Kota Bharu	1.5	3.2	2.7	5.1	2.8	11.1	3.0	
Kuala Terengganu	1.1	1.1	4.1	0.8	4.6	12.2	2.1	
Georgetown	2.0	1.9	1.5	2.2	1.0	-0.8	-1.1	
Kuantan	z	z	z	10.5	4.8	11.1	3.9	
Seremban	6.9	2.2	3.1	3.9	3.4	5.0	3.4	

6.5 Table 6.3 traces the growth trend of the ten largest metropolitan towns in Peninsular Malaysia as identified in the 1991 Census since the 1911 Census. Continuous growth was seen in the population over the past eight decades. The sudden increase in the growth rates of these metropolitan towns over the period 1947-1957 was an effect of the post-World War urban development attributed to the growth of secondary industries. Another reason attributed to the sudden upsurge in urban population growth was also the expansion of boundaries to their respective urban areas. However, the high growth rates noted for the metropolitan towns of Kuala Lumpur, Kota Bharu, Kuala Terengganu and Kuantan during the 1970-1980 period were due mainly to the restructuring of the local authorities where the boundaries under their jurisdiction were extensively extended.

6.6 It can be also noted that Georgetown, during the era of the Straits Settlements under the British, was the primate city with a population of 101.2 thousand persons. However, it began to lose its primacy to Kuala Lumpur after Malaysia gained independence. The decline in population size for Georgetown which is located in the state of Pulau Pinang was also due to the fact that the boundary of this metropolitan town was not expanded over the decades. The decrease in the population of Georgetown since the 1970s was also due to net out-migration. In contrast, the boundary of Kuala Lumpur was continuously expanded to include the peripheries which were experiencing rapid population growth until it was declared a Federal Territory in 1974.

Table 6.4: Components of population growth of major metropolitan towns, Peninsular Malaysia, 1970-1980 and 1980-1991

Metropolitan towns	Change in population	Population change due to:		
		Natural increase	Net reclassification	Net migration
Number (thousands)				
1970-1980				
Kuala Lumpur	467.6	167.6	196.3	103.7
Ipoh	45.9	51.3	0.1	-5.5
Johor Bahru	110.2	50.2	16.8	43.3
Klang	78.4	48.6	12.5	17.4
Petaling Jaya	115.1	28.3	20.4	66.4
Kota Bharu	112.8	40.8	67.1	4.9
KUALA Terengganu	127.0	33.2	78.2	15.5
Georgetown	-21.3	42.6	-	-64.0
Kuantan	88.1	23.9	30.7	33.5
Seremban	51.8	25.7	19.4	6.7
1980-1991				
Kuala Lumpur	225.7	267.4	-	-41.7
Ipoh	175.0	90.3	96.3	-11.6
Johor Bahru	195.3	95.0	7.1	93.3
Klang	176.3	113.2	56.5	6.7
Petaling Jaya	143.2	85.7	43.4	14.1
Kota Bharu	66.7	67.0	6.9	-7.2
KUALA Terengganu	47.8	70.1	-	-22.2
Georgetown	-28.6	41.9	-	-70.5
Kuantan	70.9	37.1	1.5	32.3
Seremban	60.3	40.2	3.1	17.0

6.7 The components of population growth of metropolitan towns during the 1970-1980 and 1980-1991 periods are highlighted in Table 6.4. It can be seen that the population in these major metropolitan towns could be attributed mainly to natural increase and net migration supplemented by net reclassification. During the 1970-1980 period, a

significant proportion of the population growth due to net reclassification was more apparent for Kuala Lumpur, Kuala Terengganu, Kota Bharu and Kuantan; there were extensive changes to the boundaries of these towns between the intercensal period. However, in the 1980-1991 period, Ipoh, Klang and Petaling Jaya experienced large proportions of net reclassification. This was due to the fact that Ipoh expanded its boundary when it acquired city status in 1990 while extensive urban built-up areas were identified around the boundaries of Klang and Petaling Jaya. In contrast, Georgetown, Kuala Lumpur and Kuala Terengganu lost population to its peripheries during the 1980-1991 period.

Table 6.5: Components of population growth of major metropolitan towns by sub-sector, Peninsular Malaysia, 1980-1991

Metropolitan towns	Population		Population change due to:	
	1980	1991	Natural increase	Net migration
	Number (thousands)			
Core areas				
Kuala Lumpur	919.6	1,145.3	267.4	-41.7
Ipoh	293.8	391.4	98.0	-60.4
Johor Bahru	246.4	328.4	92.3	-10.3
Klang	192.1	243.4	87.5	-36.2
Petaling Jaya	207.8	254.4	70.9	-24.4
Kota Bharu	167.9	219.6	64.3	-12.6
Kuala Terengganu	180.3	229.1	70.1	-22.2
Georgetown	248.2	219.6	-41.9	-70.5
Kuantan	131.5	199.5	36.7	31.2
Seremban	132.9	182.9	39.3	10.7
Reclassified areas				
Kuala Lumpur	-	-	-	-
Ipoh	96.3	167.4	23.3	48.8
Johor Bahru	7.1	113.3	2.6	103.6
Klang	56.3	128.0	25.7	42.9
Petaling Jaya	43.4	98.6	14.8	38.5
Kota Bharu	6.9	18.0	2.7	5.4
Kuala Terengganu	-	-	-	-
Georgetown	-	-	-	-
Kuantan	1.5	3.0	0.4	1.1
Seremban	3.1	10.4	0.9	6.3

Note: + Figures in 1980 refer to population in areas which were not defined as urban in the 1980 Census but were reclassified as such in the 1991 Census.

6.8 *Further analysis as shown in Table 6.5 revealed that the core areas of metropolitan towns mainly experienced net out-migration while the reclassified areas gained net migrants during the intercensal periods. This again confirms the fact that migrants tend to settle in the peripheries of the core urban areas.*

CHAPTER 7

CONCLUSION

- 7.1 *Data from the population census show that urbanisation levels in Malaysia are on the rise. By 1991, the urban population in Malaysia constituted about half of the country's population, that is 51 per cent. Several factors led to the sharp increase in the urbanisation level in Malaysia, the main cause being the introduction of a new definition of urban areas in 1991 which had included built-up areas with urban characteristics adjoining gazetted areas to reflect a more realistic level of urbanisation.*
- 7.2 *While the increase in the urban population in Malaysia can be mainly attributed to the components of natural increase and net reclassification, another contributory factor to its growth was the sharp rise in net in-migration particularly to the reclassified areas. The results further strengthened the fact that migrants tend to settle in the peripheries and built-up areas contiguous to the urban core areas while core areas tend to lose their population to these areas.*
- 7.3 *It is evident from the 1991 Census data that Malaysia does not experience the emergence of a one all-dominant megacity as urban centres in Malaysia are spatially well distributed; metropolitan towns are found located in almost all states with some of them being state capitals.*
- 7.4 *In conclusion, it can be said that the rapid growth of the urban population will exert pressure on the provision of adequate housing, sanitary facilities and amenities, proper drainage, garbage disposal, health and educational facilities as well as other infrastructure. In this regard, the Malaysian Government has undertaken ongoing projects related to these aspects including environmental issues on smoke, gas emission as well as noise and water pollution caused by increased urbanisation and expanding industries.*

BIBLIOGRAPHY

1. Fernandez D.Z., Hawley A.H. and Predaza S. *The Population of Malaysia*, Research Paper No. 10, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1976.
2. Arriaga E.F., 'Selected measures of urbanization', in S. Goldstein and D.F. Sly (ed.) *The Measurement of Urbanization and Projection of Urban Population*, IUSSP Working Paper 2, Brussels, 1975.
3. Pernia E.M., *A Method of Decomposing Urban Population Growth and an Application to Philippines Data*, Paper of the East-West Population Institute, No. 41, East-West Center, Honolulu, Hawaii, 1976.
4. *Studies on Demographic and Population Subjects*, No. 4, *The Components of Urban Growth in Peninsular Malaysia, 1970-1980*, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1988.
5. Del Tufo M.V., *Malaya: A Report on the 1947 Census of Population*, Crown Agents for the Colonies, London, 1949.
6. Fell H., *1957 Population Census of the Federation of Malaya, Report No. 14*, Department of Statistics, Federation of Malaya, Kuala Lumpur, 1960.
7. Jones L.W., *Sarawak: Report on the Census of Population, 1960*, Kuching, Sarawak, 1962.
8. Jones L.W., *North Borneo: Report on the Census of Population, 1960*, Kuching, Sarawak, 1962.
9. Chander R., *1970 General Report, Population Census of Malaysia, Volume I*, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1977.
10. Khoo T.H., *1980 Population and Housing Census of Malaysia, Population Report for Local Authority Areas*, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1986.
11. Van K.K.Y., *Components of Growth of Metropolitan Towns, Peninsular Malaysia, 1970-1980*, Quarterly Review of Malaysian Population Statistics, No. 13, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1989.
12. Khoo T.H., *Population and Housing Census of Malaysia 1991, Preliminary Count Report for Urban and Rural Areas*, Department of Statistics, Kuala Lumpur, 1992.
13. *Annual issues of Vital Statistics Peninsular Malaysia, 1980 to 1991*, Department of Statistics, Kuala Lumpur.
14. Khoo S.G., *Population and Housing Census of Malaysia 1991, General Report of the Population Census, Volume I*, Department of Statistics Malaysia, Kuala Lumpur, 1995.